

अध्याय-१

शोधको परिचय

अध्याय-१

शोधको परिचय

पृष्ठभूमी

भाषिक सम्प्रेषणको सन्दर्भमा सामान्यतया दुई वा दुईभन्दा बढि भाषाहरुको प्रयोग हुने स्थिति छ भने त्यसलाई बहुभाषिक स्थिति भनिन्छ । यहि स्थिति विद्यमान रहेकाले नेपाल बहुसांस्कृतिक, बहुधार्मिक, बहुजातिय मुलुक मात्र नभई बहुभाषिक मुलुक पनि हो । यस तथ्यलाई पूर्णतः आत्मासात् गर्दै नेपाल अधिराज्यको संविधान २०४७ मा नेपाललाई बहुभाषिक राज्यको रूपमा अङ्गीकार गरिएको थियो । यस संविधानको प्रावधान अनुसार धारा (१) ले नेपाल राष्ट्रलाई बहुभाषिक अधिराज्य मानेको छ र धारा ४ (१) ले देवनागरी लिपिमा नेपाली भाषा नेपालको राष्ट्रभाषा तथा सरकारी कामकाजको भाषा हुनेछ भनी उद्घोष गरेको छ । यसै सन्दर्भमा यस संविधानको धारा (२) ले नेपालमा विभिन्न भागमा मातृभाषाका रूपमा बोलिने सबै भाषाहरुलाई नेपालको गरिमामय स्थान प्रदान गरेको छ । यसबाट के स्पष्ट हुन्छ भने नेपालको संविधानले नेपालमा बोलिने नेपाली र नेपालका सबै भाषाहरुलाई क्रमशः राष्ट्रभाषा र नेपालको बहुभाषिक स्थितिलाई प्रमाणित गरेको अवस्थालाई मध्यनजर गर्दै अन्तरिम संविधानले पनि उक्त मर्मलाई आत्मासात् गरेको देखिन्छ ।

नेपालको मेचीदेखी महाकालीसम्म तराईका विभिन्न जिल्लामा बसोबास गर्ने थारु जातिलाई मातृभाषाको रूपमा व्यवहार गर्ने भाषालाई थारु भाषा भनिन्छ । श्री महेश चौधरीले 'थारु भाषा र यसका भाषिका' नामक गोष्ठीपत्र (२०६२) मा नेपालमा थारुहरु दक्षिणको तराई र भित्री मधेशमा अनादिकालदेखी बसोबास गरेको पाइन्छ भनेका छन् । यो नेपालमा बोलिने विभिन्न राष्ट्रिय भाषामध्ये चौथो स्थानमा रहेको भाषा हो । जाति र भाषा दुवैलाई बुझाउने (थारु) शब्दको व्युत्पत्ति कसैले 'स्थवीर' कसैले ' स्थल' कसैले 'ठालु' कसैले 'थर्वा' (यायावर) त कसैले 'थारो' शब्दको आधारमा गरेको पाइन्छ । जे भए तापनि यस भाषाको संरचना र शब्दभण्डार केलाउँदा यो भारोपेली परिवारको संस्कृतबाट प्राकृत हुदै विकसित भएको भाषा ठहरिन्छ ।

थारु भाषा कैलाली, सिराहा, दाङ, कञ्चनपुर, सप्तरी, सुनसरी, बाँके, कपिलवस्तु, चितवन, नवलपरासी , उदयपुर, मोरङ, बारा रुपन्देही रौतहट, सुर्खेत, सर्लाहीको महत्वपूर्ण स्थानमा रहेको छ । यस भाषाको कोचिला, चितवनिया, डुङ्गौरा र राना गरी चारवटा भाषिका मानिएका छन् तर

श्री महेश चौधरीले 'थारु भाषा र यसका भाषिका' नामक गोष्ठिपत्र (वि.स.२०६२ मा यसका राना, बाँके, दाङ, चितवन, बारा सप्तरी, सुनसरी गरी सातवटा भाषिका उल्लेख गरेका छन् ।

यस भाषामा लोक साहित्य प्रशस्त पाइएतापनि लिखित साहित्यका दृष्टिले यो अत्यन्तै अभावग्रस्त छ । थारु भाषा शब्दकोष विदेशी भाषाविज्ञ डोरोथी लिल्ले (A Vocabulary Tharu Language) नामक र स्वदेशी मातृभाषी श्री गोपाल दहितले तयार पारेका छन् भने व्याकरण ग्रन्थ श्री महेश चौधरीले निर्माण गरेका छन् । नेपालको संवैधानिक प्रावधान अनुसार राष्ट्रिय भाषा भएकाले यसमा प्राथमिक तहदेखि उच्च तहसम्म अध्ययन अध्यापन गर्न सकिन्छ भने 'गोचाली' जस्ता पत्रपत्रिकाहरु प्रकाशन पनि हुन थालेको छ । अहिले थारु भाषामा कथानक चलचित्र र टेलिचलचित्रको पनि निर्माण प्रसारण हुने गरेको छ । नेपाल संस्कृत विश्वविद्यालयद्वारा प्रमाणपत्र तहमा यस भाषाको अध्ययनका लागि पाठ्यांश तयार पारिएको छ ।

नेपालका सबै जिल्लाहरु मध्ये सुनसरी जिल्लालाई मात्र हेर्ने हो भने यसका छुट्टै पहिचानहरु भेटिन्छन् । यो जिल्ला धार्मिक, सामाजिक, पौराणिक, ऐतिहासिक, आर्थिक, राजनितिक हिसाबले पनि चर्चा गर्न लायकको मानिन्छ । बसोबासको आधारमा मात्र हेर्ने हो भने सुनसरी बहुभाषिक र बहुजातीय समुदायहरु भएका जिल्ला मानिन्छ । यस जिल्लाको मध्य क्षेत्रमा आदिवासी जनजाति समुदायको उल्लेख्य बसोबास रहेको पाइन्छ । सुनसरी जिल्लाको बराहक्षेत्र नगरपालिका, रामधुनी नगरपालिका, इटहरी उप-महानगरपालिका, इनरुवा नगरपालिका आदिवासी जनजाति थारु समुदायको बाहुल्य रहेको नगरपालिका तथा उप-महानगरपालिका हो । प्रायः गरेर यहाँको सबैजसो थारुहरुले नेपाली भाषालाई दोस्रो भाषाका रूपमा स्वीकारेर प्रयोगमा ल्याएको पाइन्छ ।

थारु भनेर चौधरीलाई जनाउने उनीहरुको आफ्नै मातृभाषा रहेको छ । त्यसैले प्रायः यहाँका थारुहरुले नेपाली भाषालाई दोस्रो भाषाका रूपमा प्रयोग गर्दछन् । यस आधारमा यहाँका थारुभाषी विद्यार्थीहरुले नेपाली भाषा लेखनको क्रममा गर्ने पदसङ्गति सम्बन्धी त्रुटिलाई यस अध्ययनको मुख्य विषय बनाइएको छ । दोस्रो भाषाका रूपमा नेपाली भाषा शिक्षण गर्दा आइपर्ने समस्याहरुको समाधान गर्दै प्रभावकारी नेपाली भाषा सिकाइमा सरोकारवाला सबै पक्षलाई सहयोग पुऱ्याउन तथा सुझाव प्रस्तुत गर्नु यस अध्ययनको मुख्य पक्ष रहेको छ । वाक्यमा आउने पदहरुलाई व्याकरण नियममा मिलाएर राख्नुलाई पदसङ्गति भनिन्छ । यसलाई भाषिक एकाइहरु बीचको समानता पनि भनिन्छ । वाक्यमा नाम, सर्वनाम, विशेषण क्रिया जस्ता पदहरु हुन्छन् । ती पदहरुका बीचमा लिङ्ग, वचन, पुरुष तथा आदरका दृष्टिले कायम हुने सङ्गति नेपालीमा

विशेष महत्वपूर्ण हुन्छ । पदका बीच उचित मेल भएन भने वाक्य अशुद्ध मानिन्छ । सुनसरी जिल्लाका सात कक्षामा अध्ययनरत थारू मातृभाषी विद्यार्थीहरूले नेपाली भाषाको लिखित प्रयोग गर्ने पदसङ्गति सम्बन्धी त्रुटिहरू पहिचान विश्लेषण, वर्गीकरण तथा निराकरणका उपायहरूसँग सम्बन्धित रहेको छ ।

समस्या कथन

सुनसरी जिल्लाको अधिकांश क्षेत्रमा थारू सामुदायको बसोबास रहेको पाइन्छ । यो सामुदायको आफ्नै मातृभाषाका रूपमा थारू भाषा रहेको छ । यहाँका थारू जातिले दोस्रो भाषाका रूपमा नेपाली भाषाको प्रयोग गर्दछन् । यसैगरी थारू मातृभाषी विद्यार्थीहरूले नेपाली भाषा दोस्रो भाषाको रूपमा सिक्दछन् । यस क्षेत्रका कक्षा सातमा अध्ययनरत थारू मातृभाषी विद्यार्थीहरूले नेपाली भाषाको लिखित प्रयोगमा धेरै त्रुटिहरू गर्दछन् । ती त्रुटिहरूमध्ये सङ्गति व्यवस्थामा प्रशस्त त्रुटि गर्दछन् । तिनै थारू मातृभाषी विद्यार्थीहरूले नेपाली भाषाको लिखित प्रयोगमा गर्ने पदसङ्गति सम्बन्धी त्रुटिहरूलाई यहाँ समस्याको रूपमा लिइएको छ ।

- क) सुनसरीका कक्षा सातमा अध्ययनरत थारू विद्यार्थीहरूले नेपाली स्वतन्त्र लेखनमा पद सङ्गति सम्बन्धी के कस्ता त्रुटिहरू गर्दछन् ?
- ख) उक्त त्रुटिहरूलाई कसरी वर्गीकरण गर्न सकिन्छ ?
- ग) ती त्रुटिहरू के कारणले हुने गर्दछन् ?

अध्ययनका उद्देश्यहरू

यस अध्ययनमा सुनसरी जिल्लाका कक्षा सातमा अध्ययनरत थारूभाषी विद्यार्थीहरूले नेपाली भाषाको स्वतन्त्र लेखनमा गर्ने पद सङ्गतिगत त्रुटिहरूको विश्लेषण गरिएको छ । प्रस्तुत शोध अध्ययनका उद्देश्यहरू निम्नानुसार रहेका छन् :

- क) कक्षा सातका थारूभाषी विद्यार्थीहरूले नेपाली भाषाको लेखनमा गर्ने पद सङ्गतिगत त्रुटिहरूको पहिचान गर्नु,
- ख) उक्त त्रुटिहरूको विश्लेषण र वर्गीकरण गर्नु
- ग) उक्त त्रुटिहरूको कारण पत्ता लगाउनु

अध्ययनको औचित्य र महत्त्व

नेपाल विविध जाति, भाषा, धर्म र संस्कृतिको साझा देश हो । यहाँ नेपाली भाषा राष्ट्रिय भाषा तथा विद्यालयीय शिक्षाको माध्यम भाषाको रूपमा छनोट गरिएको छ ।

नेपाली भाषालाई दास्रो भाषाको रूपमा लिने विद्यार्थीहरूका त्रुटिहरू केलाएर निराकरण गर्न सके शिक्षण सिकाइमा शुद्धता बढाउन सकिन्छ । थारू मातृभाषी विद्यार्थीहरूले पनि दोस्रो भाषाको रूपमा नेपाली भाषा प्रयोग गर्दा त्रुटिहरू गर्ने गरेको पाइन्छ । थारू मातृभाषी विद्यार्थीहरूले नेपाली भाषामा सङ्गतिगत त्रुटिहरू बढी गर्ने गरेका छन् । उनीहरूले गर्ने त्यस्ता त्रुटिहरूको पहिचान, विश्लेषण, वर्गीकरण तथा निराकरणका उपायसँग सम्बन्धित भएकाले यस अध्ययनको औचित्य तथा महत्त्वलाई निम्नअनुसार उल्लेख गरिन्छ :

- क) थारू मातृभाषी विद्यार्थीहरूले नेपाली लेखनमा गर्ने पद सङ्गतिगत त्रुटिहरू पहिचान गरी निराकरण गर्ने ।
- ख) दोस्रो भाषाको रूपमा नेपाली शिक्षण गर्दा आइपने समस्याहरूको समाधान गर्न ।
- ग) उपयुक्त शिक्षण विधि, क्रियाकलाप तथा सामाग्रीहरूको प्रयोग गरी प्रभावकारी रूपमा नेपाली भाषा शिक्षण गर्ने ।
- घ) पाठ्यक्रम निर्माण, पाठ्यपुस्तक लेखन कार्यमा सहयोग पुर्याउन ।
- ङ) विभिन्न मातृभाषी विद्यार्थीहरूलाई लक्षित गरी नेपाली भाषा शिक्षणको नीति निर्माण गर्ने ।
- च) थारू मातृभाषी विद्यार्थीहरूलाई शुद्ध नेपाली भाषा सिकाइमा उत्प्रेरित गर्ने ।
- छ) नेपाली भाषाको शुद्ध र स्तरीय प्रयोगको लागि सङ्गति सम्बन्धी नियमको जानकारी दिन ।
- ज) थारू भाषाका विद्यार्थीहरूका विभिन्न पक्षमा अध्ययन अनुसन्धानकर्तालाई आधार प्रदान गर्ने ।

अध्ययनको सीमा

प्रस्तुत शोध अध्ययनको सीमा यसप्रकार हुनेछ :

- क) यो अध्ययन सुनसरी जिल्लाका कक्षा सातका थारू मातृभाषी विद्यार्थीहरूले नेपाली भाषाको लिखित प्रयोगमा गर्ने पद सङ्गति सम्बन्धी त्रुटिहरूमा मात्र सीमित रहने छ ।
- ख) प्रस्तुत अध्ययन थारू मातृभाषी सुनसरी जिल्लाका कक्षा सातका विद्यार्थीहरूले नेपाली भाषाको लिखित प्रयोग गर्दा लिङ्ग, वचन, पुरुष र आदरका आधारमा गर्ने पद सङ्गतिगत त्रुटिहरूमा सीमित रहने छ ।
- ग) यो अध्ययन कर्ता र क्रियाको सङ्गतिमा सीमित हुनेछ ।

पारिभाषिक शब्द

प्रस्तुत शोध अध्ययनमा,

- 'विद्यालय' - यस शोधकार्यमा समावेश गरिएका सुनसरी जिल्लाका विद्यालय

- 'विद्यार्थी' -उल्लिखित विद्यालयका नमुनाको रूपमा छनोट गरिएका विद्यार्थी
- 'सामग्री' - शिक्षण सिकाइ क्रियाकलापलाई सहज बनाउन प्रयोग गरिने उपकरण
- 'पाठ्यपुस्तक'- कक्षा सातको नेपाली पुस्तक

शोधपत्रको रूपरेखा

प्रस्तुत शोधपत्रको रूपरेखा निम्न अनुसारको हुनेछ-

अध्याय एक : शोधपरिचय

अध्याय दुई : पुर्व कार्यको समीक्षा तथा सैद्धान्तिक /धारणत्मक संरचना

अध्याय तीन : अध्याय विधि

अध्याय चार : व्याख्या र विश्लेषण

अध्याय पाँच : निष्कर्ष र सुझावहरु

सन्दर्भसूची

परिशिष्ट

अध्याय-२

पूर्वकार्यको समीक्षा तथा धारणात्मक संरचना

पूर्वकार्यको समीक्षा

भाषिक सम्प्रेषणका सन्दर्भमा सामान्यतया दुई वा दुइ भन्दा बढि भाषाहरुको प्रयोग हुने स्थिति छ भने त्यसलाई बहुभाषिक स्थिति भनिन्छ । यहि स्थिति विद्यमान रहेकोले नेपाल बहुसाँस्कृतिक, बहुधार्मिक, बहुजातिय मुलुक मात्र नभई बहुभाषिक मुलुक पनि हो । नेपालमा बसोवास गर्ने विभिन्न जातजातिका आ-आफ्नै मातृभाषा पाइन्छ ती जाति तथा समुदायले दोस्रो भाषाको रुपमा नेपाली भाषा सिक्ने र यहाँ प्रयोग गर्ने गर्दछन् । नेपाल बहुभाषी मुलुक भएकै हुनाले र यहाँ हालसम्म नेपाली भाषालाई साभ्ना सम्पर्कको भाषा र विद्यालय तहसम्म अन्य भाषा सँग तुलनात्मक अध्ययन गरी यी भाषामा पाइने समानता एवम् भिन्नता पत्ता लगाउनका साथै दोस्रो भाषाका रुपमा नेपाली सिक्दा हुने त्रुटिहरुलाई केलाउन उपयुक्त हुन्छ । यस सन्दर्भमा यस क्षेत्रमा विविध अध्ययन भइरहेका देखिन्छन । यहाँ थारु भाषा र नेपाली भाषा सिक्दा गर्ने त्रुटिहरुका साथै विभिन्न पक्षहरुमा हुने त्रुटिका बारेमा भएका केही अध्ययनहरुलाई तल प्रस्तुत गरिएको छ ।

शर्मा,(२०४२) द्वारा 'माध्यमिक तहका अवधीभाषी विद्यार्थीहरुले नेपाली वाक्यहरुको लेखनमा गर्ने त्रुटिहरुको अध्ययन' नामक लघु अनुसन्धान प्रस्तुत गरिएको छ । यसमा अवधीभाषी विद्यार्थीहरुले नेपालीमा गर्ने त्रुटिहरुका तथा माध्यमिक तहको अवधीभाषी विद्यार्थीहरुले नेपाली वाक्यहरुको लेखनमा गर्ने पदसङ्गति सम्बन्धी के कस्तात्रुटिहरु गर्दछन् भन्ने समस्याको रूपमा आएको देखिन्छ। यस अध्ययनको मुख्य उद्देश्य अवधीभाषी विद्यार्थीहरुले नेपालीमा गर्ने त्रुटिहरुका र नेपाली वाक्यहरुको लेखनमा गर्ने पदसङ्गति सम्बन्धी त्रुटिहरुको अध्ययन गरी व्याख्या विश्लेषण गर्ने रहेको पाइन्छ ।

यादव, (२०५९) द्वारा 'कक्षा आठमा अध्ययनरत मैथिलीभाषी विद्यार्थीहरुले नेपाली उच्चारणमा गर्ने त्रुटिहरुको अध्ययन' शीर्षकको शोध अध्ययनमा मैथिलीभाषी विद्यार्थीहरुले नेपाली उच्चारणमा के कस्ता त्रुटिहरु गर्दछन् भनी त्यस्ता त्रुटिहरुको पहिचान गरी वर्गीकरण तथा विश्लेषण गर्ने, त्यस्ता त्रुटिहरुको निराकरणका लागि आवश्यक सुभाबहरुसमेत प्रस्तुत गर्ने उद्देश्यमा आधारित रहेर शोधकार्य प्रस्तुत गरेको पाइन्छ । ती उद्देश्यहरु पुरा गर्नका लागि क्षेत्रीय अध्ययन विधिको अवलम्बन गरिएको छ । सहयोगी सामाग्रीका रूपमा मैथिली भाषाका पुस्तकहरु, पत्रपत्रिकाहरु, सामुदायिक तथा संस्थागत विद्यालयका कक्षा आठका विद्यार्थीहरुसमेत नमुनाका

रूपमा लिइएको देखिन्छ । उक्त अध्ययनमा बढी विद्यार्थीले ठीक गरेको र कम विद्यार्थीले गलत गरेको निष्कर्ष निकालिएको छ ।

मरहठ्ठा, (२०६१) द्वारा 'चितवन जिल्लाका सरकारी विद्यालयमा कक्षा ९ मा अध्ययन गर्ने थारूभाषी विद्यार्थीहरूले वर्णविन्यासका क्षेत्रमा गर्ने त्रुटिहरूको अध्ययन' शीर्षकमा शोधपत्र प्रस्तुत गरेका छन् । यस अध्ययनमा शुद्ध उच्चारण , वाक्य गठन, वर्णविन्यास र कविता सस्वर पठनमा थारूभाषी विद्यार्थीहरूले गर्ने त्रुटिका बारेमा पत्ता लगाउने कार्य गर्नुका साथै त्यस्ता त्रुटिहरूको तुलनात्मक अध्ययन, विश्लेषण गर्ने कार्य शोधको मुख्य उद्देश्य रहेको देखिन्छ । थारूभाषी विद्यार्थीहरूले एउटै 'स' को मात्र प्रयोग गरेको र व/व मा ख्याल नगरेको समस्याको रूपमा रहेको छ ।

गुरागाउँ, (२०६७) द्वारा भरौल गा.वि.स. क्षेत्रका कक्षा ८ मा अध्ययनरत थारूभाषी विद्यार्थीहरूले नेपाली भाषाको लिखित प्रयोग गर्ने त्रुटिहरूको अध्ययन' शीर्षकको शोध अध्ययन प्रस्तुत गरेका छन् । उक्त अध्ययनमा कक्षा ८ मा अध्ययनरत थारूभाषी विद्यार्थीहरूले नेपाली भाषाको लेखन व्यवस्थामा देखिएका त्रुटि तथा निराकरणको अध्ययन गर्नु मुख्य उद्देश्य राखेर क्षेत्रीय अध्ययन विधि, पुस्तकालय विधि, प्रश्नावली, अन्तरवार्ता एवम् नमुना छनोट विधिको प्रयोग गरिएको पाइन्छ भने त्रुटिका कारणहरूका रूपमा छुट्टै व्याकरण अध्ययन नहुनु, व्याकरण शिक्षणलाई त्यति महत्त्व नदिनु र नेपाली विषय शिक्षकले मात्र शुद्धाशुद्धी हुने भन्ने धारणालाई लिएका छन् । उक्त त्रुटिहरूको निराकरणका लागि छुट्टै व्याकरण व्यवस्था हुनुका साथै नेपाली विषय शिक्षकले मात्र नभएर सबै विषयका शिक्षकहरूले शुद्धाशुद्धी लेखनमा ध्यान दिनुपर्ने सुझाव प्रस्तुत गरेका छन् ।

भण्डारी, (२०६७) द्वारा 'थारूभाषी विद्यार्थीले नेपाली भाषाको लिखित प्रयोगमा गर्ने त्रुटिको अध्ययन' शीर्षकमा शोधपत्र प्रस्तुत गरेका छन् । यस अध्ययनका मुख्य उद्देश्यहरूमासी गाविसका थारूहरूको जातीय र भाषिक स्थितिले नेपाली भाषामा परेको प्रभावको अध्ययनका साथै व्याकरणिक कोटिहरूमा गर्ने त्रुटिका कारणको अध्ययन र त्रुटि निराकरणका लागि सुझाव प्रस्तुत गर्नु रहेका छन् । उक्त उद्देश्य प्राप्तिका लागि तुलनात्मक, पुस्तकालयीय, वर्णनात्मक र क्षेत्रीय अध्ययन विधिको अवलम्बन गरेका छन् । यस अध्ययनमा थारू मातृभाषालाई नेपालीमा सामाजिकीकरण गर्दा मातृभाषाको मौखिक अभ्यासमा भर परी लिखित भेदको ज्ञान नहुँदा वर्णविचार नियम भन्कटिला लागेकाले त्रुटि गर्ने समस्या रहेको कुरा देखाएका छन् । उक्त समस्यालाई हटाउनका लागि थारू मातृभाषी विद्यार्थीहरूले नेपाली भाषाको लिखित र मौखिक प्रयोगमा पर्याप्त भाषिक वातावरण तथा व्याकरण शिक्षण व्यवस्था छुट्टै हुनुपर्ने निष्कर्ष पाइन्छ ।

कार्की, (२०६७) द्वारा 'उदयपुरिया थारू भाषा र स्तरीय नेपालीबीच व्यावहारिक कोटिहरूको व्यतिरेकी' विश्लेषण भएको पाइन्छ । उक्त शोधकार्यको मुख्य उद्देश्य उदयपुरिया थारू भाषाको व्याकरणात्मक स्वरूप ठम्याउनु, उदयपुरिया थारू भाषा र स्तरीय नेपाली भाषाका व्याकरणिक कोटिहरूको व्यतिरेकी अध्ययन गर्नु र उदयपुरिया थारूभाषी विद्यार्थीहरूले स्तरीय नेपाली सिक्दा गर्ने त्रुटिहरूको पहिचान गर्नु रहेको पाइन्छ । उक्त शोधकार्यमा नेपाली र उदयपुरिया थारू भाषामा लिङ्ग, नाम, विशेषणसँग सम्बद्ध पाइनुका साथै वचनका प्रकारमा समानता पाइन्छ । थारू भाषामा क्रियाको वचनभेद नगरिने र नेपालीमा गरिने व्यवस्था रहेको पाइन्छ । नेपालीमा पाँच आदर तह रहे तापनि थारू भाषामा तीन आदर तह रहेको देखिन्छ । दुवैमा कारक बुझाउन आउने विभक्तिमा असमानता रहेको कुरालाई निष्कर्षको रूपमा प्रस्तुत गरिएको पाइन्छ ।

गेलाल, (२०६७) द्वारा सुनसरी थारू भाषिका र स्तरीय नेपाली भाषाको व्यतिरेकी विश्लेषण शोध अध्ययन भएको पाइन्छ । उक्त शोधमा थारू भाषाको भाषिक स्थितिको वर्णन रूपान्तरिक कोटिका आधारमा सुनसरेली थारू भाषिका र स्तरीय नेपाली भाषामा पाइने समानता र भिन्नता तथा दोस्रो भाषाका रूपमा नेपाली सिक्दा सुनसरेली थारू वक्तामा आइपर्ने समस्याको खोज गर्ने मूल उद्देश्यमा केन्द्रित रहेको पाइन्छ । नेपाली भाषा र सुनसरेली थारू भाषिका दुवैमा नामको लिङ्ग, सर्वनाममा पुरूष र कारक, विशेषणमा लिङ्ग र आदर, क्रियाको पुरूष र ध्रुवीयताजस्ता रूपान्तरिक कोटिहरूमा समानता देखिन्छ भने नेपाली भाषा र सुनसरेली थारू भाषिका दुवैमा नामको वचन र आदर व्यवस्थामा अनि क्रियाको लिङ्ग र वचनजस्ता रूपान्तरिक कोटिहरूमा भिन्नता रहेको तथ्यलाई निष्कर्षका रूपमा प्रस्तुत गरिएको छ ।

चौधरी, (२०६८) द्वारा थारू भाषिका र नेपाली भाषाका व्याकरणिक कोटिहरूको तुलनात्मक अध्ययन गरेका छन् । उक्त अध्ययनको उद्देश्य सप्तरीया थारू भाषिकाको स्वरूप र भाषिक अध्ययन गर्नुका साथै सप्तरीया थारू भाषिका र स्तरीय नेपाली भाषाका व्याकरणिक कोटिहरूका बीच तुलनात्मक अध्ययन गर्नु हो । दोस्रो भाषाका रूपमा नेपाली सिक्दा भविष्यत कालमा, भूतकालका अज्ञात पक्षमा, विशेषणको वचनभेद, क्रियाको वचनभेद र लिङ्ग व्यवस्थामा समस्या पर्ने देखिन्छ । यस शोधका लागि वर्णनात्मक विधि, तुलनात्मक विधि र व्याख्या विश्लेषण विधिको उपयोग गरिएको छ । सप्तरीया थारू भाषिका अल्पसङ्ख्यक जातिहरूले बोल्ने एक राष्ट्रभाषा भएकाले यसको अध्ययन अनुसन्धान गरी विकास गर्ने सुझाव प्रस्तुत गरेका छन् ।

घिमिरे, (२०७०) द्वारा 'कक्षा ८ को अनिवार्य नेपाली पाठ्यपुस्तकमा रहेका कथाहरूका सङ्कथन विश्लेषण' शीर्षकमा शोधपत्र तयार पारिएको पाइन्छ । उक्त अध्ययनको समस्याको रूपमा कक्षा ८ को अनिवार्य नेपाली पाठ्यपुस्तकमा के कस्ता सम्बद्धनहरूको प्रयोग गरिएको ? उक्त पाठ्यपुस्तकमा प्रयुक्त सम्बद्धनहरूको उपयुक्तता के कस्तो छ ? जस्ता समस्यालाई अधि सारिएको छ । सङ्कथन विश्लेषणको सैद्धान्तिक अवधारणको परिचय दिनु, कक्षा ८ को अनिवार्य नेपाली पाठ्यपुस्तकमा रहेका कथाहरूमा प्रस्तुत सम्बद्धनहरूको स्थिति पहिचान गर्नु र सम्बद्धक र सम्बद्धनका दृष्टिले कक्षा कक्षा ८ को अनिवार्य नेपाली पाठ्यपुस्तकमा रहेका कथाहरू उपयुक्त छन् कि छैनन् भन्ने कुरा पहिचान गर्नु जस्ता उद्देश्यहरू निर्धारण गरी शोधपत्र तयार गरेको पाइन्छ । मुलतः यो शाधपत्र पुस्तकालयीय विधि र विशेषज्ञसँगको छलफल विधि प्रयोग गरी अनिवार्य नेपाली पाठ्यपुस्तकमा रहेका कथाहरू सङ्कथनका दृष्टिले उपयुक्त रहेको कथाहरूलाई सम्बद्धकका आधारमा विश्लेषण गरी सबैभन्दा बढी पुनरावृत्ति र निपात सम्बद्धकको प्रयोग भएको उल्लेख गरिएको छ । त्यस्तै छनोटमा परेका कथामा सम्बद्धनका दृष्टिले सबैभन्दा बढी अनुक्रमबोधकम सम्बद्धन रहेको निष्कर्ष निकालिएको छ ।

घिमिरे, (२०७१) द्वारा 'सपरिवार छोराको देश छोडेको रात' मनोवादको सङ्कथन विश्लेषण शोध प्रस्तुत गरिएको छ । प्रस्तुत शोधको समस्याको रूपमा सो मनोवादमा के कस्ता सम्बद्धकहरू प्रयोग भएका छन् ? र तिनीहरूको उपयुक्तता के कस्ता छ भन्ने रहेको छ । उद्देश्य को रूपमा 'सपरिवार छोराको देश छोडेको रात' मनोवादमा सम्बद्धनहरूको पहिचान र विश्लेषण उक्त मनोवादमा प्रयुक्त सङ्कथनको पहिचान र विश्लेषण गर्नु मनोवादमा प्रयुक्त सम्बद्धक सम्बद्धनहरूको आयुक्तता केलाउनु रहेको छ । पुस्तकालयीय विश्लेषणमा प्राथमिक स्रोत सम्बन्धित पुर्व शोधकार्यहरू विविध पुस्तक, ग्रन्थ आदिको केही सङ्कथन विश्लेषण सम्बन्धि लेखहरू आदिलाई मानिएको छ । साथै उक्त पाठ सङ्कथन युक्तिहरू (सम्बद्धक र सम्बद्धन) का आधारमा अर्थपूण रहेको निष्कर्ष निकालिएको छ ।

खनाल, (२०७२) द्वारा 'मधुमालतीको कथा' कथाको सङ्कथन विश्लेषण शीर्षकमा शोधकार्य सम्पन्न गरिएको छ । प्रस्तुत शोधको समस्याको रूपमा सो कथा रमेश विकल द्वारा 'मधुमालतीको कथा' कथामा के कस्ता सम्बद्धकहरूको प्रयोग भएका छन् ? उक्त कथामा प्रयुक्त सम्बद्धकहरूको आयुक्तता के कस्तो छ भन्ने रहेको छ । उद्देश्यको रूपमा कथाकार रमेश विकल द्वारा लिखित 'मधुमालतीको कथा' कथामा के कस्ता सम्बद्धकहरूको प्रयोग भएका छन् ? उक्त कथामा प्रयुक्त सम्बद्धकहरूको आयुक्तता के कस्तो छ भन्ने रहेको छ । उद्देश्यको रूपमा

कथाकार रमेश विकल द्वारा लिखित 'मधुमालतीको कथा' कथामा प्रयुक्त सम्बद्धकहरूको अध्ययन गर्नु र मधुमालतीको कथामा प्रयुक्त सम्बद्धकहरूका आयुक्तता केलाउनु रहेको छ । यस शोधले उक्त कथा सम्बद्धक र सम्बद्धनको प्रयोगका दृष्टिले केही सीमाहरू बाहेक उपयुक्त र अन्वितिपूर्ण रहेको निष्कर्ष निकालिएको छ ।

भण्डारी, (२०७२) द्वारा 'अछुत जातिलाई टीका लगाउँदा' निबन्धको सङ्कथन विश्लेषण शीर्षकमा शोधकार्य सम्पन्न गरिएको छ । यो अध्ययनका समस्याका रूपमा सङ्कथन विश्लेषणको आधार के हो ? प्रस्तुत निबन्धमा के कस्ता सम्बद्धक र सम्बद्धनको प्रयोग गरिएको छ, र यसमा प्रयुक्त सम्बद्धक र सम्बद्धनको उपयुक्तता के कस्तो छ, जस्ता समस्यालाई अधि सारिएको छ । उक्त अध्ययनका उद्देश्यहरूमा सङ्कथन विश्लेषणका सैद्धान्तिक आधार तयार पार्नु हो । 'अछुत जातिलाई टीका लगाउँदा' निबन्धमा प्रयुक्त सम्बद्धकहरू पहिचान र विश्लेषण गर्नु, सम्बद्धक र सम्बद्धनका दृष्टिले प्रस्तुत निबन्धको आयुक्तता केलाउनु रहेको छ । प्रस्तुत निबन्ध सामान्य पाठकले बुझ्न सक्ने सरल भावका हिसाबले गहन रहनुका साथै सम्बद्धक र सम्बद्धनका दृष्टिले अन्वितिपूर्ण र उपयुक्त रहेको निष्कर्ष निकालिएको छ ।

पूर्वकार्यको उपयोगिता / कार्यान्वयन

माथि उल्लेख गरिएका पूर्वकार्यहरूको उपयोगिता र कार्यान्वयन यसप्रकार रहेका छन्:

शर्मा (२०४२) द्वारा माध्यमिक तहका अवधीभाषी विद्यार्थी हरूले नेपाली वाक्यहरूको लेखनमा गर्ने पदसङ्गति सम्बन्धी त्रुटिहरूको अध्ययन लघु अनुसन्धानमा अवधीभाषी विद्यार्थीहरूले नेपालीान गर्ने कमिकमजोरी केलाउने प्रयास गरेर नेपाली वाक्यहरूको लेखनमा गर्ने वाक्यहरूको लेखनमा गर्ने पदसङ्गती सम्बन्धी त्रुटिहरूको अध्ययनबाट दोस्रो भाषाको रूपमा नेपाली भाषाको प्रयोग सम्बन्धी अध्ययनबाट रहेका शोध अध्ययनमा सहयोगी बनेको छ ।

यादव (२०५९) द्वारा लिखित कक्षा आठमा अध्ययनरत मैथिलीभाषी विद्यार्थीहरूले नेपाली उच्चारणमा गर्ने त्रुटिहरूको अध्ययन' शीर्षकको शोध अध्ययनमा मैथिलीभाषी विद्यार्थीहरूले नेपाली उच्चारणमा गरेका त्रुटिहरूको पहिचान गरी वर्गिकरण तथा विश्लेषण गरेर त्यस्ता त्रुटिहरूको निराकरणका लागि आवश्यक सुझावहरू प्रस्तुत गरेको पाइन्छ । यो पूर्वकार्यको यस शोध अध्ययनमा क्षेत्रिय अध्ययन विधि र सामाग्री संकलनमा सहयोगी बनेको छ ।

मरहट्टा, (२०६१) द्वारा 'चितवन जिल्लाका सरकारी विद्यालयमा कक्षा ९ मा अध्ययन गर्ने थारु भाषी विद्यार्थीहरूले वर्णविन्यासका क्षेत्रमा गर्ने त्रुटिको अध्ययन' शीर्षकमा शुद्ध उच्चारण

वाक्य गठन, वर्ण विन्यास र कविता सस्वर पठनमा थारुभाषी विद्यार्थीहरूले गर्ने त्रुटिको बारेमा पत्ता लगाउन त्रुटिहरूको तुलनात्मक अध्ययन विश्लेषण गर्ने मुख्य उद्देश्य राखेको पाइन्छ । यो पूर्वकार्यले यस शोध अध्ययनमा त्रुटिहरूको तुलनात्मक अध्ययन तथा विश्लेषण गर्न सहयोगी बनेको छ ।

गुरागाडा , (२०६७) द्वारा 'भरौल गा.वि.स. क्षेत्रको कक्षा ८ मा अध्ययनरत थारुभाषी विद्यार्थीहरूले नेपाली भाषाको लिखित प्रयोग गर्ने त्रुटिहरूको अध्ययन' शीर्षकको शोध अध्ययन थारुभाषी विद्यार्थीहरूले नेपाली भाषाको लेखन व्यवस्थामा देखिएका त्रुटि तथा निराकरणको अध्ययन विधि, पुस्तकालय विधि, प्रश्नावली, अर्न्तवार्ता एवम नमुना छनौट विधिको प्रयोग त्रुटिका कारणहरू तथा निराकरणका सुझावहरू प्रस्तुत गरेको पाइन्छ । जसबाट यस शोध अध्ययनमा नमूना छनौट क्षेत्रीय अध्ययन विधि, प्रश्नावली कार्यका लागि सहयोगी बनेको छ ।

भण्डारी (२०६७) द्वारा 'थारुभाषी' विद्यार्थी ले नेपाली भाषाको लिखित प्रयोगमा गर्ने त्रुटिको अध्ययन' शीर्षकको शोध अध्ययनमा भा.सि. गा.वि.स.का थारुहरूको जातिय र भाषिक स्थितिले नेपाली भाषामा पारेको प्रभावको अध्ययनका साथै व्याकरणिक कोटिहरूमा गर्ने त्रुटिका कारणको अध्ययन र त्रुटि निराकरणका लागि तुलनात्मक, पुस्तकालयीय, वर्णनात्मक र क्षेत्रीय अध्ययन विधिको प्रयोग गरिएको पाइन्छ । यो शोध अध्ययनले पनि यस शोध अध्ययनका लागि क्षेत्रीय अध्ययन विधि, तुलनात्मक विधिका लागि उपयोगी तथा सहयोगी बनेको छ ।

कार्की, (२०६७) द्वारा 'उदयपुरिया थारु भाषा र स्तरिय नेपालबिच व्याकरणात्मक कोटिहरूको व्यतिरेकी' विश्लेषण भएको पाइन्छ । उक्त शोधको मुख्य उद्देश्यको रूपमा उदयपुरिया थारु भाषाको व्याकरणात्मक स्वरूप ठम्याउनु उदयपुरिया थारु भाषा र स्तरीय नेपाली भाषाका व्याकरणिक कोटिहरूको व्यतिरेकी अध्ययन गर्नु र उदयपुरिया थारुभाषी विद्यार्थीहरूले स्तरीय नेपाली सिक्दा गर्ने त्रुटिहरूको पहिचान गर्नु रहेको पाइन्छ । थारुभाषा र नेपाली भाषाको व्याकरणिक कोटिहरूमा समानता र असमानता तुलनात्मक अध्ययन गरेका पाइन्छ । यस शोध अध्ययनले थारुमातृभाषी विद्यार्थीहरूले नेपाली भाषाको प्रयोगमा त्रुटि गर्ने भएकोले त्रुटिहरूको अध्ययन विश्लेषण गर्न सहयोगी बनेको छ ।

चौधरी, (२०६८) द्वारा 'थारु भाषिका र नेपाली भाषाका व्याकरणिक कोटिहरूको तुलनात्मक अध्ययन' गरेका छन् । उक्त अध्ययनको उद्देश्य सप्तरीया थारु भाषिकाको स्वरूप र भाषिका अध्ययन गर्नका साथै सप्तरीया थारु भाषिका र स्तरीय नेपाली भाषाका व्याकरणिक

कोटिहरूका बीच तुलनात्मक अध्ययन विधि र व्याख्या विश्लेषण विधिको उपयोग गरिएको छ । यो अध्ययनमा तुलनात्मक विधिको उपयोगमा सहयोगी बनेको छ ।

घिमिरे, (२०७०) द्वारा 'कक्षा ८ को अनिवार्य नेपाली पाठ्यपुस्तकमा रहेका कथाहरूका सङ्कथन विश्लेषण' शिर्षकमा शोधपत्र तयार पारिएको पाइन्छ । कक्षा ८ को अनिवार्य नेपाली पाठ्यपुस्तकमा रहेका कथाहरूमा प्रस्तुत सम्बन्धनहरूको स्थिति पहिचान गर्नु र सम्बद्धक र सम्बन्धनका दृष्टिले कक्षा ८ को अनिवार्य नेपाली पाठ्यपुस्तकमा रहेका कथाहरू उपयुक्त छन् कि छैनन् भन्ने कुरा पहिचान गर्नु जस्ता उद्देश्यहरू निर्धारण गरी शोधपत्र तयार गरेको पाइन्छ । मूलतः यो शोधपत्र पुस्तकालयीय विधि र विशेषज्ञसँगको छलफल विधिको प्रयोग गरिएको छ । कक्षा ८ मा समाविष्ट कथाहरूको सङ्कथन परक विश्लेषण गरिएको हुँदा यो शोधले यस शोधमा विश्लेषण कार्यका लागि सहयोगी बनेको छ ।

सैद्धान्तिक/ अवधारणात्मक संरचना

वाक्यमा आएका पदहरू बिच व्याकरणिक कोटिका आधारमा हेर्ने मेल, समानता तुल्यता वा अन्वयलाई पदसङ्गति भनिन्छ । वाक्यमा नाम, सर्वनाम, विशेषण र क्रियापदहरू बीच एक आपसमा लिङ्ग, वचन, पुरुष र आदरको मेल हुनु पर्दछ । यसो नभएमा व्याकरणिक दृष्टिले वाक्य अशुद्ध हुन्छ र अर्थको अनर्थ लाग्दछ । साङ्गतिका प्रकारलाई निम्नानुसार देखाउन सकिन्छ :

कर्ता र क्रियाको सङ्गति : कर्ताको लिङ्ग, वचन, पुरुष आदरअनुसार त्रियापदको मेल हुनु कर्ता र क्रियाको सङ्गति हो । जस्तै: बहिनी घर आई ।

कर्म र क्रियाको सङ्गति : कर्म जुन लिङ्ग, वचन, पुरुष र आदरको छ सोही अनुसार क्रियापदलाई राख्नु कर्म र क्रियाको सङ्गति हो । जस्तै : बाबुद्वारा छोरी पिटिइन् ।

विशेषण र विशेष्यको सङ्गति : विशेष्य जुन लिङ्ग, वचन, आदरको छ, विशेषण पनि सोहीअनुसार हुनु विशेषण र विशेष्यको सङ्गति हो जस्तै : अग्ली केटी ।

भेदक र भेदको सङ्गति : नाम वा सर्वनाममा को, का, की, रो, रा, री, नो, ना, नी षष्ठी विभक्ति लागेका शब्द भेदक विशेषण हुन् । भेद भन्नाले विशेष्य पदलाई बुझाउँछ । तसर्थ भेदको लिङ्ग, वचन, पुरुष र आदर अनुरूप भेदको सङ्गति हुनुपर्दछ । जस्तै : तिम्री बहिनी ।

नाम र सर्वनामको सङ्गति : जुन लिङ्ग वचन पुरुष र आदरमा नाम हुन्छ र त्यही लिङ्ग, वचन, पुरुष र आदरमा सर्वनाम रहनु नाम र सर्वनाम बीचको सङ्गति हो । जस्तै : साथीहरूले परिश्रम गरे उनीहरू सफल भए ।

भाषा सिकाइको क्रममा हुने त्रुटिहरूको अध्ययन गर्ने भाषा विज्ञानको शाखालाई त्रुटि विश्लेषण भनिन्छ । भाषा सिकाइको क्रममा पहिलो र दोस्रो दुवै भाषा सिकाइ त्रुटि हुन्छ तर त्रुटि विश्लेषण मूलतः दोस्रो भाषा सिकाइका क्रममा हुने त्रुटिहरूको अध्ययनलाई मुख्य विषयवस्तु बनाउँछ ।

त्रुटि विश्लेषणका निश्चित प्रक्रिया हुन्छन् । ती सबै आवश्यक प्रक्रियाहरू पुरा गरेर मात्र त्रुटिविश्लेषण सम्पन्न हुन्छ । यसका लागि खास गरी दुई किसिमका त्रुटिविश्लेषण प्रक्रिया पद्धतिहरू अँगाल्न सकिन्छ । त्रुटि विश्लेषण गर्दा पूर्वनिर्धारित कोटिपद्धति र पश्चनिर्धारित कोटिपद्धतिको उपयोग गरिन्छ ।

१. पूर्वनिर्धारित कोटिपद्धति :

सिकारुले गर्ने त्रुटिहरूको पुर्वानुमान गरी उच्चारण हिज्जे, वाक्य जस्ता क्षेत्रमा सिकारुले गर्ने त्रुटिलाई जनाउन रुजसुचि जस्तो तालिका बनाइन्छ र सिकारुको भाषिक प्रयोगलाई सामाग्री संकलन गरी निर्माण गरिएको तालिकाका आधारमा त्रुटिलाई जनाउन रुजसूची जस्तो तालिका बनाइन्छ र सिकारुको भाषिक प्रयोगलाई सामाग्री सङ्कलन गरी निर्माण गरिएको तालिकाका आधारमा त्रुटिहरूको कोटी तथा उपकोटी निर्धारण गरिन्छ भने त्यसलाई पुर्वनिर्धारित कोटि पद्धति भनिन्छ ।

२. पश्चनिर्धारित कोटिपद्धति :

पश्चनिर्धारित कोटि पद्धतिमा भने सिकारुहरूले गरेका त्रुटिहरूको संकलन गरी तिनीहरूको पहिचान, निर्धारण एवम् वर्गीकरण गरी निष्कर्षमा पुगिन्छ । त्रुटिहरूको अध्ययन र विश्लेषण प्रक्रिया सम्पन्न गर्दा यी प्रक्रियागत चरणलाई पुरा गर्नु पर्दछ :-

क) त्रुटिको सङ्कलन :- त्रुटि विश्लेषणका लागि सामग्रीको रूपमा शिक्षार्थी वा सिकारुका मौखिक वा लिखित अभिव्यक्तिहरूलाई सङ्कलन गर्नु पर्दछ । त्रुटिको सङ्कलन गर्नु अघि त्रुटि हो वा होइन भनेर पहिचान पनि गर्नु पर्दछ । यसका लागि निम्नलिखित कुरा अपेक्षित छन् ।

अ) लक्ष्यभाषाको व्याकरणसम्बन्धी ज्ञान

आ) लक्ष्यभाषाको अभिव्यक्ति पक्षको ज्ञान

इ) त्रुटि पहिचान गर्ने कार्यलाई भ्रन्कट नमान्ने धैर्य ।

कुनै प्रयोग त्रुटि र त्रुटिविहीन दुवै रूपमा भेटियो भने त्यो शिक्षार्थीको अन्यौलको स्थिति भनी बुझ्नुपर्दछ । यसरी त्रुटिको पहिचान गर्दा सम्भाव्य गल्ती प्रयोगहरू असावधानीगत वा नियमित हुन्, सोको ख्याल गर्नुपर्दछ ।

ख) त्रुटिको वर्गीकरण :- त्रुटिको पहिचान वा सङ्कलन गरेपछि त्रुटिहरू कस्ताकस्ता स्वभावका छन् भनेर वर्गीकरण गरिन्छ । त्रुटिहरूको वर्गीकरणका लागि विकासशीलता, भाषाकोटि, स्रोत, गम्भीरता, व्यापकता, स्वरूप, अनौचित्य आदि आधार लिनुपर्दछ ।

ग) त्रुटिको व्याख्या/वर्णन:- कुन स्वभावको त्रुटि हो ? त्रुटिका कारणहरू के के हुन ? त्रुटि मातृभाषाको कारण उत्पन्न भएको हो ? त्रुटि पाठ्यासामाग्रीको अनुपयुक्तताबाट उत्पन्न उत्पन्न भएको हो ? आदि विषयको व्याख्या गर्ने काम त्रुटि विश्लेषणअन्तर्गत पर्दछ । त्रुटि उच्चारण, शब्दरचना, रूपरचनागत, शब्दप्रयोगगत, वाक्यगत, वर्णविन्यासगत, आदी कुन क्षेत्रसँग सम्बन्धित छ सो पत्ता लगाउने काम त्रुटि व्याख्या अन्तर्गत पर्दछ ।

घ) त्रुटिको निराकरण :- विश्लेषकले त्रुटिहरूको अध्ययन-विश्लेषणबाट प्राप्त तथ्यहरूका आधारमा तिनको निराकरण गर्ने उपाय अपनाउनु तथा त्यस्ता उपायहरू सुझाउनु पनि उपयुक्त हुन्छ । यस त्रुटिविश्लेषणको खास प्रयोजन शिक्षार्थीहरूमा निहित त्रुटिहरूको निराकरण गर्नु हो ।

ङ) त्रुटिको व्याख्या/वर्णन:- कुन स्वभावको त्रुटि हो ? त्रुटिका कारणहरू के के हुन ? त्रुटि मातृभाषाको कारण उत्पन्न भएको हो ? त्रुटि पाठ्यासामाग्रीको अनुपयुक्तताबाट उत्पन्न उत्पन्न भएको हो ? आदि विषयको व्याख्या गर्ने काम त्रुटि विश्लेषणअन्तर्गत पर्दछ । त्रुटि उच्चारण, शब्दरचना, रूपरचनागत, शब्दप्रयोगगत, वाक्यगत, वर्णविन्यासगत, आदी कुन क्षेत्रसँग सम्बन्धित छ सो पत्ता लगाउने काम त्रुटि व्याख्या अन्तर्गत पर्दछ ।

च) त्रुटिको निराकरण :- विश्लेषकले त्रुटिहरूको अध्ययन-विश्लेषणबाट प्राप्त तथ्यहरूका आधारमा तिनको निराकरण गर्ने उपाय अपनाउनु तथा त्यस्ता उपायहरू सुझाउनु पनि उपयुक्त हुन्छ । यस त्रुटिविश्लेषणको खास प्रयोजन शिक्षार्थीहरूमा निहित त्रुटिहरूको निराकरण गर्नु हो ।

त्रुटि बिना भाषाको आर्जन वा सिकाई सम्भव छैन किनभने केहि न केहि गलित नगरी हामी सिक्न सक्दैनौ । भाषाको आर्जन वा सिकाई जबजब गर्दै जान्छौ तबतब त्रुटिका साथै त्यसलाई परिमार्जन गर्दै जान्छौ र भाषा सिक्छौ । पहिले पहिले त्रुटिलाई असफलता र बौद्धिक कमजोरीको सङ्केतका रूपमा मानिने गरिन्थ्यो तर अहिले आएर यसलाई सफलता, प्रगति र विकाशशील प्रक्रियाको रूपमा लिइएको पाइन्छ । संरचनावादीका अनुसार त्रुटि भनेको अभ्यासका

कमी, आदत र असफलताको घोटक हो । यिनीहरु त्रुटिलाई नकरात्मक पक्षबाट हेर्दै सिकारुको कमिकमजोरी ठान्दछन् । मनोवादीहरुका अनुसार भने सिकारुहरुले त्रुटि नगरी भाषा सिक्न सक्दैन । अतः एस.पिट् कोर्डरका विचारमा त्रुटि पनि सिकाइको सकारात्मक पक्ष हो र सिकाइमा त्रुटि हुनु भनेको विकास प्रक्रियाको सङ्केत हो । मनोवैज्ञानिक अवधारणा अनुसार नया परिस्थिति साग समायोजन गर्नका लागि विभिन्न स्वभाविक प्रतिक्रिया गरिन्छ । जसमा धेरै जसो भूल हुने स्थिति आउन सक्छ । अनि यसो गर्दा गर्दै अचानक सफल प्रतिक्रिया वा प्रयास प्राप्त गर्न पुगिन्छ र त्यही पनरावृत्ति गर्दा भूल क्रमशः कम हुदै गएर भूलको अन्त्य भई सिकाइमा सफलता प्राप्त गरिन्छ । यसपछि सिकारुले उसको चाहाना अनुरूप अपेक्षित कार्य गर्न सिकिहाल्छ । उपयुक्त समयमा सिकारुले उसको चाहना अनुरूप अपेक्षित कार्य गरिन्छ । यसपछि सिकारुले उसको चाहाना अनुरूप अपेक्षित कार्य गर्न सिकिहाल्छ । उपयुक्त समयमा सिकाइको उपयोग गर्न सक्षम हुन्छ । यस किसिमको प्रक्रियालाई सिकाइ सिद्धान्तको क्रममा 'प्रयत्न र भूल' को सिकाइ सिद्धान्त भनिन्छ । यसबाट के सिद्ध हुन्छ भने प्रयत्न जति गन्यो त्यति भूल कम हुदै र त्रुटिमा कमी आउदै गई भाषाको प्रभावकारी सिकाइ हुन जान्छ । यस्तै लक्ष्य भाषाको सिकाइस्तर स्रोत भाषाको त्यतिरेक स्तरमा निर्भर हुन्छ भन्ने यसको अर्को मान्यता रहेको छ । यसलाई नै त्रुटिविश्लेषणको सैद्धान्तिक आधार मानिन्छ ।

भाषा सिक्ने क्रममा विद्यार्थीहरुले गर्ने गरेका त्रुटिहरुलाई विभिन्न आधारमा हेर्न सकिन्छ । एकातिर त्रुटिहरुलाई भाषिक सिकाइक्रमका आधारमा देखाउन सकिन्छ भने अर्को तिर यिनलाई सिकाइ प्रक्रिया, त्रुटिगत पद्धति, प्रकृति एवं प्रकृतिका आधारमा पनि दृष्टिगत गर्न सकिन्छ । त्रुटिका प्रकारहरु यस प्रकार छन्:-

१. विकासशीलता

सिकाइको विकासक्रमलाई विकासशीलता भनिन्छ । अर्को शब्दमा सिक्ने क्रमको गतिलाई विकासशीलता भनिन्छ । विकासशील त्रुटिलाई दुइवर्गमा हेर्न सकिन्छ :

क) नियमित त्रुटि : एउटै व्यक्तिले धेरै ठाउँमा त्यहि किसिमको त्रुटि गरेको छ भने त्यस्तो त्रुटिलाई नियमित त्रुटि भनिन्छ ।

ख) अनियमित त्रुटि : भाषिक प्रयोक्ताको अपरिपक्वताले गर्दा अनियमित त्रुटि हुने गर्दछ । यस्तो त्रुटिको कुनै निश्चित कुनै क्षेत्र हुदैन । यस्ता त्रुटि प्रायः वैयक्तिक प्रकृतिका हुन्छन् ।

२. भाषाकोटि : भाषामा विभिन्न कोटिहरु हुन्छन् । जस्तै : उच्चारण वर्णविन्यास, व्याकरणगत, अर्थतात्त्विक, शब्द भण्डारगत शैलगत आदि । यी विभिन्न तहहरुमा विद्यार्थीले गर्ने त्रुटिहरु हुन्छन् । भाषाकोटिकाको आधारमा त्रुटिहरुलाई प्रमुख रूपले उच्चारणगत त्रुटि, शब्दरचनागत त्रुटि, रूपस्थापनगत त्रुटि, शब्द प्रयोगगत त्रुटि, वाक्यागत त्रुटि र वर्णविन्यासगत त्रुटि पर्दछन् ।

३. स्रोत : विद्यार्थीले भाषाको कुन स्रोतबाट त्यस्तो त्रुटि गरेको हो सो अनुसार पनि त्रुटिलाई भिन्न भिन्न वर्गमा राख्न सकिने देखिन्छ। यसलाई दुई भागमा वर्गीकरण गरिएको छ :

क) भाषान्तरिक : यो सिक्दै गरेको भाषिक व्यवस्था सम्बन्धि त्रुटि हो। जस्तै : राजु पास होयो।

ख) अन्तरभाषिक : यो सिक्दै गरेको भाषिक व्यवस्थासाग आधारित नभई अन्य कुनै भाषिक व्यवस्थामा आधारित त्रुटि हो थारु मातृभाषी व्यक्तिले नेपाली भाषा सिकने क्रममा 'मन्त्रीज्यूको कुकुर आउनुभयो' वाक्य प्रयोग गर्न सक्छ।

४. गम्भीरता : विचारको विनिमय गर्ने कार्यमा कुनै त्रुटिले बाधा पुऱ्याउादै न भने कुनै त्रुटिले विचार विनिमयको क्रममा अर्थमा पुऱ्याउने बाधाको गहनता नै गम्भीरता हो। यसरी अर्थमा गम्भीरताको आधारमा, त्रुटिहरु दुइ प्रकारका हुन्छन् :

क) अर्धघातक : प्रयोक्ताले गरेको कुनै भाषिक त्रुटिबाट अर्थ सम्प्रेषणमा गम्भीर बाधा उपस्थित हुन्छ भने त्यस्ता त्रुटिलाई अर्धघातक त्रुटि भन्न सकिन्छ। जस्तै: गइन्/गइन, वारि/बारी, साठी/साथी, आदर/आधार आदि।

ख) अर्धअघातक : प्रयोक्ताले गरेको कुनै भाषिक त्रुटिबाट अर्थ सम्प्रेषणमा बाधा हुदैन भने त्यस्ता त्रुटिलाई अघातक त्रुटि भन्न सकिन्छ। नेपाली वर्णविन्यास वा हिज्जे व्यवस्था अन्तर्गत पाइने ह्रस्वदीर्घ सम्बन्धी त्रुटिलाई यस अन्तर्गत राख्न सकिन्छ। जस्तै : माथी (माथि), पछी (पछि) आदी (आदि), खसि (खसी), भाई (भाइ) आदि यस्ता त्रुटि हुन्।

५. व्यापकता : त्रुटिले समेट्ने सीमाको विस्तार नै व्यापकता हो। भाषा सिकाइको क्रममा पहिलो थरीका त्रुटि खास शब्द वा पदगत हुन सक्छन् र दोस्रो थरीका चाही वाक्यमा एक भन्दा बढि शब्द वा पदावलीसाग आपसमा सम्बन्ध रहने हुन्छन्। व्यापकताका आधारमा यसरी दुई भागमा वर्गीकरण गर्न सकिन्छ।

क) समग्रगत : कुनै एक वा अनेक भाषिक एकाइ वा वाक्यमा आधारित त्रुटिलाई समग्रगत त्रुटि भनिन्छ जस्तै : नगै बक्सियोस, लड्छ, खस्छ, मर्छ।

ख) अंशगत : कुनै भाषाको प्रयोग गर्दा कुनै वाक्य वा भाषिक एकाइको खास अंशमा हुने त्रुटिलाई यस वर्गभित्र राखिन्छ, जस्तै : 'विष नखाऊ, मर्छ'

६. स्वरूप :- त्रुटिको बाह्य स्वरूप कस्तो छ, त्यसका आधारमा गरिएको त्रुटिको वर्गीकरण नै स्वरूपका आधारमा त्रुटिको वर्गीकरण हो। यस आधारमा त्रुटिहरु दुई प्रकारका हुन्छन् :

क) लोपगत : प्रयोक्ताले गर्ने भाषिक त्रुटि कुनै भाषिक एकाइको लोपबाट भएको हो भने त्यस्ता त्रुटिलाई यस भित्र समावेश गरिन्छ । जस्तै सर्वदेशिक (सार्वदेशिक), महाराज, (महाराज) सम्चारपत्र (समाचारपत्र), उदारण (उदाहरण), बादुर (बहादुर)

ख) थपोटगत : प्रयोक्ताले गर्ने भाषिक त्रुटि भाषाको कुनै उपयुक्त स्वरूपमा कुनै भाषिक एकाइको अनावश्यक थपोटबाट भएको छ भने यस्ता त्रुटिलाई यस भित्र राखिन्छ । जस्तै : सौन्दर्यता (सौन्दर्य), माधुर्यता (माधुर्य), श्रेष्ठतम् (श्रेष्ठ) आदि ।

७. अनौचित्य : व्याकाराणत्मक दृष्टिले ठीक भए पनि सन्दर्भ अनुरूप उपयुक्त भएका प्रयोगलाई यस किसिमको त्रुटि भन्न सकिन्छ । शैलिविशेषस साग सम्बन्ध त्रुटिहरु यस अन्तर्गत आउछन् । यसरी विद्यार्थीले भाषा सिकाइको क्रममा माथिका निम्न खालका त्रुटिहरु गर्ने गर्दछन् । माथि यस्ता त्रुटिहरुको विश्लेषण गर्नुपर्दछ । त्रुटि विश्लेषण प्रयोगिक भाषाविज्ञानको शाखा भएकाले यसको सैद्धान्तिक अवधारणालाई व्यवहारिक क्षेत्रमा प्रयोग गर्नु अपेक्षित हुन्छ । यसका लागि भाषाका विद्यार्थीहरुमा पाईने त्रुटिको विश्लेषण गर्न यस सम्बन्धी विश्लेषण प्रक्रिया उपयोग गर्न जान्नु वाञ्छनीय हुन्छ । कुनै वैज्ञानिक अनुसन्धान प्रक्रियामा जस्तै यस प्रयोजनको लागि त्रुटि विश्लेषण का प्रक्रिया अपनाउदा सामान्यतया: तलका चरणहरुको अनुशरण गरिन्छ :

तथ्य संकलन : यस चरण विद्यार्थीहरुबाट प्रयुक्त मौखिक वा लिखित अभिव्यक्तिको अध्ययन गरी सम्बन्धित क्षेत्रसाग सम्बद्ध त्रुटिहरुको संकलन गरिन्छ ।

वर्गीकरण : यसमा संकलित भाषिक त्रुटिलाई विभिन्न कोटि, स्रोत गहनता, व्याप्ती, स्वरूप प्रकार पक्ष आदि विविध वर्गमा विभाजन गरिन्छ ।

व्याख्या विश्लेषण र निष्कर्ष : यस चरणमा भाषिक त्रुटिको प्रकृति, कारण आदिको सन्दर्भमा व्याख्या तथा विश्लेषण गरी निष्कर्षमा पुगिन्छ ।

अनुप्रयोग : कार्यान्वयनको यस चरणमा विद्यार्थीहरुका त्रुटिहरुलाई निष्कर्षका आधारमा निराकरण गर्न विविध क्रियाकलाप विधि आदिको उपयोग गरिन्छ, वा गर्न सम्बन्धित प्रयोक्तालाई निर्देशन गरिन्छ ।

अध्याय-३

अध्ययनको प्रक्रिया/विधि

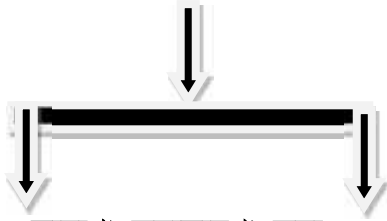
अध्ययनको संरचना

यो अध्ययन सुनसरी जिल्लाका कक्षा ७ मा अध्ययनरत थारू मातृभाषी विद्यार्थीले नेपाली लेखनमा पद सङ्गतिका आधारमा गर्ने त्रुटिहरूमा केन्द्रित रहेको छ । यसका लागि क्षेत्रीय अध्ययन विधि तथा स्थलगत अध्ययन विधिको प्रयोग गरिएको छ । यस अध्ययनमा नमुना छनोट, उपकरण निर्माण, सामाग्री सङ्कलन, सामाग्रीको निरीक्षण, नतिजाको वर्गीकरण, नमुना,सामाग्री तथा तथ्याङ्क सङ्कलन गरी तयार पारिएको प्रस्तुत अध्ययन सर्वेक्षणात्मक अनुसन्धान हो । यो गुणात्मक ढाँचाको अनुसन्धान हो ।

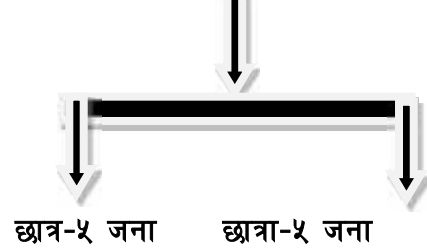
जनसङ्ख्या र नमुना

सुनसरी जिल्लाका कक्षा ७ मा अध्ययनरत सम्पूर्ण थारू मातृभाषी विद्यार्थीहरू यस अध्ययनका जनसङ्ख्या हुन । ती विद्यार्थीहरू मध्ये श्री महेन्द्र मा.वि., बराहक्षेत्र, श्री ज.डे.ज. मा.वि., बराहक्षेत्र, डिभाइन लाइट एकेडेमी, बराहक्षेत्र र मुन विम एकेडेमी, बराहक्षेत्र गरी ४ वटा सामुदायिक र संस्थागत विद्यालयका ५ छात्र/ ५ छात्रा गरी १० जनाका दरले जम्मा ४० जना थारू मातृभाषी विद्यार्थीहरूलाई यस अध्ययनमा प्रतिनिधि नमुनाको रूपमा समावेश गरिएको छ । यस अध्ययनका लागि विद्यालयीय आधारमा उद्देश्यपरक नमुना छनोट गरिएको छ । तल उल्लेख गरिए बमोजिमका विद्यालय र विद्यार्थीहरू यसका नमुना हुन ।

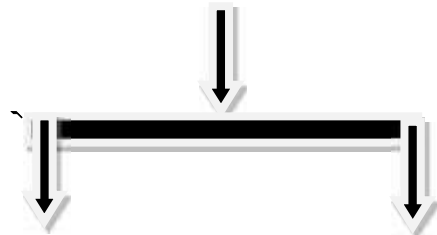
१. श्री महेन्द्र मा.वि.

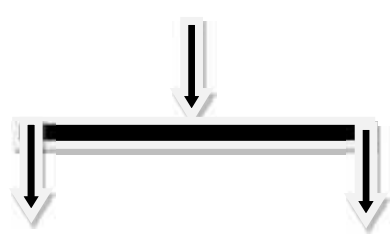
२. श्री ज.डे.ज.मा.वि.

३. डिभाइन लाइट एकेडेमी

४. मुन विम एकेडेमी

नमुना छनोट प्रक्रिया

प्रस्तुत शोध अध्ययनमा समावेश गरिएका नमुना विद्यार्थीहरू चिट्ठा प्रणालीबाट छनोट गरिएका हुन् । सम्बन्धित विद्यालयको कक्षा ७ मा अध्ययनरत थारूभाषी विद्यार्थीहरूमध्येबाट चिट्ठा प्रणाली पूरा छनोट गरिएकाले यो अध्ययन यादृच्छिक नमुना छनोट प्रक्रियामा आधारित रहेको छ ।

तथ्याङ्क सङ्कलनका साधन

-) प्रस्तुत अध्ययनमा परिशिष्टका प्रश्नहरूको लिखित उत्तर मागेर तथ्याङ्क सङ्कलनको साधन निर्माण गरिएको हो ।
-) यस अध्ययनमा प्रतिनिधि नमुना छनोटमा परेका थारू भातृभाषी कक्षा ७ का विद्यार्थीहरूको उत्तरपुस्तिका परीक्षणबाट प्राप्त नतिजाका आधारमा तथ्याङ्क सङ्कलन गरिएको छ ।
-) प्रस्तुत अध्ययनमा प्रश्नावली निर्माण, पूर्वपरीक्षण तथा प्रश्नावलीमा संशोधन र परिमार्जन गरी प्रश्नावलीको प्रयोग गरिएको छ ।

तथ्याङ्क विश्लेषण र व्याख्या प्रक्रिया

- यस अध्ययनमा क्षेत्रीय अध्ययन विधिबाट तथ्याङ्क सङ्कलन गरिएको छ ।
- प्रस्तुत अध्ययनमा नेपाली मानक व्याकरणअनुसार तथ्याङ्कको विश्लेषण गरिएको छ ।
- पद सङ्गतिको सिद्धान्त र प्रयोगअनुसार तथ्याङ्कको विश्लेषण गरिएको छ ।
- प्रस्तुत अध्ययनमा निगमान विधिबाट तथ्याङ्क विश्लेषण गरिएको छ ।
- प्रस्तुत अध्ययनमा वर्णनात्मक विधिको प्रयोग गरी तथ्याङ्कको विश्लेषण र व्याख्या गरिएको छ ।
- यस शोध कार्यमा प्राप्त तथ्याङ्कलाई तालिकाको माध्यमबाट प्रस्तुत गरिएको छ ।

अध्याय-४

नतिजा/परिणाम र छलफल

नतिजा/परिणाम

सुनसरी जिल्लाका कक्षा आठमा अध्ययनरत थारू मातृभाषी प्रतिनिधि नमुना विद्यार्थीहरूको उत्तरपुस्तिका परीक्षणबाट निम्नानुसारको नतिजा तथा परिणाम प्राप्त भयो :

कर्ता र क्रियाको सङ्गति

कर्ताको लिङ्ग, वचन पुरुष र आदरअनुसार क्रियापदको मेल हुनु कर्ता र क्रियाको सङ्गति हो । जस्तै:- बहिनी घर गई ।

तालिका नं. १

कर्ता र क्रियाको सङ्गति

व्याकरणिक कोटि	सहभागी विद्यार्थी	त्रुटि गर्ने विद्यार्थी	त्रुटि प्रतिशत
लिङ्गगत	४०	१३	३२.५
वचनगत	४०	१३	३२.५
पुरुषगत	४०	७	१७.५
आदरगत	४०	११	२७.५
जम्मा	१६०	४४	५७.५

कर्ता र क्रियाको सङ्गतिमा व्याकरणिक कोटि लिङ्गका आधारमा जम्मा सहभागी ४० जना मध्ये १३ जनाले त्रुटि गरे र त्रुटि प्रतिशत ३२.५ रहेको छ । वचनगत कोटिका आधारमा ४० जना सहभागी मध्ये १३ जनाले त्रुटि गरे र त्रुटि प्रतिशत ३२.५ रहेको छ । पुरुषगत कोटिका आधारमा ४० सहभागी मध्ये ७ जनाले त्रुटि गरे र त्रुटि प्रतिशत १७.५ रहेको छ । आदरगत आधारमा ४० सहभागी मध्ये ११ जनाले त्रुटि गरे र त्रुटि प्रतिशत २७.५ रहेको छ । यसरी लिङ्ग, वचन, पुरुष, आदर गरी जम्मा सहभागी १६० मध्ये ४४ जनाले त्रुटि गरे र २७.५ प्रतिशत त्रुटि रहेको छ ।

कर्म र क्रियाको सङ्गति

कर्म जुन लिङ्ग, वचन, पुरुष र आदरको छ, उ सोहीअनुसार क्रियापदलाई राख्नु कर्म र क्रियाको सङ्गति हो । जस्तै:- बाबुद्वारा छोरी पिटिइन् ।

तालिका नं. २

कर्म र क्रियाको सङ्गति

व्याकरणिक कोटि	सहभागी विद्यार्थी	त्रुटि गर्ने विद्यार्थी	त्रुटि प्रतिशत
लिङ्गगत	४०	१९	४७.५
वचनगत	४०	२७	६७.५
पुरुषगत	४०	४०	१००
आदरगत	४०	२२	५५
जम्मा	१६०	१०८	६७.५

कर्म र क्रियाको सङ्गतिमा व्याकरणिक कोटि लिङ्गका आधारमा ४० जना सहभागी भए । उक्त सहभागिमा १९ जनाले त्रुटि गरेका छन् । त्रुटि प्रतिशत ४७.५ रहेको छ ।

वचनका आधारमा ४० जना सहभागी मध्ये २७ जनाले त्रुटि गरेका छन् र त्रुटि प्रतिशत ६७.५ रहेको छ ।

पुरुषगत आधारमा ४० सहभागी मध्ये ४० जनाले नै त्रुटि गरेका छन् र त्रुटि प्रतिशत १०० रहेको छ ।

आदरगत आधारमा ४० जना सहभागी भए जसमा २२ जनाले त्रुटि गरेका छन् । जसको त्रुटि प्रतिशत ५५ रहेको छ ।

यसरी लिङ्ग, वचन, पुरुष र आदर गरी जम्मा सहभागी १६० मध्ये १०८ ले त्रुटि गरेको र त्रुटि प्रतिशत ६७.५ रहेको छ ।

विशेषण र विशेष्यको सङ्गति

विशेष्य जुन लिङ्ग, वचन र आदरको छ **U** विशेषण पनि सोहीअनुसार हुनु विशेषण र विशेष्यको सङ्गति हो । जस्तै:- अग्ली केटी ।

तालिका नं. ३

विशेषण र विशेष्यको सङ्गति

व्याकरणिक कोटि	सहभागी विद्यार्थी	त्रुटि गर्ने विद्यार्थी	त्रुटि प्रतिशत
लिङ्गगत	४०	१४	३५
वचनगत	४०	२४	६०
आदरगत	४०	२६	६५
जम्मा	१२०	६४	५३.५

विशेषण र विशेष्यको सङ्गतिमा व्याकरणिक कोटि लिङ्गका आधारमा ४० जना सहभागी भए जसमा १४ जनाले त्रुटि गरेर र त्रुटि प्रतिशत ३५ रहेको छ ।

वचनगत आधारमा ४० सहभागी मध्ये २४ जनाले त्रुटि गरे र त्रुटि प्रतिशत ६० रहेको छ ।

आदरगत आधारमा ४० जना सहभागी भए जसमा २६ जनाले त्रुटि गरे र त्रुटि प्रतिशत ६५ रहेको छ ।

यसरी विशेषण र विशेष्यको सङ्गतिमा लिङ्गगत , वचनगत र आदरगतका आधारमा जम्मा सहभागी १२० मध्ये ६४ जनाले त्रुटि गरे र त्रुटि प्रतिशत ५३.५ रहेको छ ।

भेदक र भेद्यको सङ्गति

नाम वा सर्वनाममा का, का, की, रो, रा, री, नो, ना, नी षष्ठी विभक्ति लागेका शब्द भेदक विशेषण हुन् । भेद्य भन्नाले विशेष्य पदलाई बुझाउँछ । तसर्थ भेद्यको लिङ्ग, वचन, पुरुष र आदर अनुरूप भेदको सङ्गति हुनु पर्दछ । जस्तै:- तिम्री बहिनी ।

तालिका नं. ४

भेदक र भेद्यको सङ्गति

व्याकरणिक कोटि	सहभागी विद्यार्थी	त्रुटि गर्ने विद्यार्थी	त्रुटि प्रतिशत
लिङ्गगत	४०	२४	६०
वचनगत	४०	१८	४५
आदरगत	४०	२६	६५
जम्मा	१२०	६८	५६

भेदक र भेद्यको सङ्गतिमा व्याकरणिक कोटि लिङ्गका आधारमा ४० सहभागी भए जसमा २४ जनाले त्रुटि गरे र त्रुटि प्रतिशत ६० रहेको छ ।

वचनगत आधारमा ४० जना सहभागी भए र १८ जनाले त्रुटि गरे र त्रुटि प्रतिशत ४५ रहेको छ ।

आदरगत आधारमा ४० जना सहभागी मध्ये २६ जनाले त्रुटि गरे भने त्रुटि प्रतिशत ६५ रहेको छ ।

यसरी भेदक र भेद्यको सङ्गतिमा लिङ्गगत, वचनगत र आदरगत आधारमा जम्मा सहभागी १२० मध्ये ६८ जनाले त्रुटि गरे र त्रुटि प्रतिशत ५६ रहेको छ ।

नाम र सर्वनामको सङ्गति

जुनलिङ्ग, वचन, पुरुष र आदरमा नाम हुन्छ र त्यही लिङ्ग, वचन, पुरुष र आदरमा सर्वनाम रहनु नाम र सर्वनाम बीचको सङ्गति हो । जस्तै:-साथीहरूले परिश्रम गरे, उनीहरू सफल भए ।

तालिका नं. ५

नाम र सर्वनामको सङ्गति

व्याकरणिक कोटि	सहभागी विद्यार्थी	त्रुटि गर्ने विद्यार्थी	त्रुटि प्रतिशत
वचनगत	४०	२२	५५
आदरगत	४०	२९	७२.५
जम्मा	८०	५१	६३.७५

नाम र सर्वनामको सङ्गतिमा व्याकरणिक कोटि वचनका आधारमा ४० जना सहभागी भएर २२ जनाले त्रुटि गरे र त्रुटि प्रतिशत ५५ रहेको छ ।

आदरगत आधारमा ४० जना सहभागी भएर २९ जनाले त्रुटि गरे र त्रुटि प्रतिशत ७२.५ रहेको छ ।

यसरी नाम र सर्वनामको सङ्गतिमा वचनगत र आदरगत आधारमा जम्मा सहभागी ८० मध्ये ५१ जनाले त्रुटि गरे र त्रुटि प्रतिशत ६३.७५ रहेको छ ।

तालिका नं. ६

व्याकरणिक आधारमा त्रुटिको अवस्था

व्याकरणिक कोटि	सहभागी परीक्षार्थी	त्रुटि गर्ने परीक्षार्थी	त्रुटि प्रतिशत
लिङ्गगत	१६०	७०	४३.७५
वचनगत	२००	१०४	५२
पुरुषगत	८०	४७	५८.७५
आदर	२००	११२	५६
जम्मा	६४०	३३३	२११.५

यसरी समग्र रूपमा हेर्दा थारु मातृभाषी विद्यार्थीहरूले व्याकरणिक कोटिका आधारमा त्रुटिको अवस्थालाई हेर्दा लिङ्गगत १६० सहभागी मध्ये ७० जनाले त्रुटि गरेका छन् र त्रुटि प्रतिशत ४३.७५ रहेको छ ।

त्यसैगरी वचनगत आधारमा २०० सहभागी मध्ये १०४ ले त्रुटि गरेका छन् र त्रुटि प्रतिशत ५२ रहेको छ ।

व्याकरणिक कोटि पुरुषगत आधारमा ८० सहभागी मध्ये ४७ जनाले त्रुटि गरेका छन् र त्रुटि प्रतिशत ५८.७५ रहेको छ ।

यसरी अर्को व्याकरणिक कोटि आदरगत आधारमा २०० सहभागीमध्ये ११५ जनाले त्रुटि गरेका छन् र त्रुटि प्रतिशत ५६ रहेको छ ।

थारु मातृभाषी विद्यार्थीहरूले नेपाली पद सङ्गतिको व्याकरणिक कोटिका आधारमा गर्ने त्रुटिहरू मध्ये सबैभन्दा बढी त्रुटि पुरुषगत आधारमा गर्ने गरेको देखिन्छ ।

छलफल/व्याख्या

कर्ता र क्रियाको सङ्गति

वाक्यमा कर्ता र क्रियाको बीचमा लिङ्ग, वचन, पुरुष र आदरका आधारमा सङ्गति हुनुपर्छ ।

विद्यार्थीहरूले नेपाली भाषाको लेखनमा कर्ता र सङ्गतिमा निकै त्रुटि गरेको पाइयो । जस्तै:

(क) बहिनी घर गयो ।

(ख) साथीहरू क्रिकेट खेल्छ ।

(ग) म गृहकार्य गर्छ ।

(घ) शिक्षक पाठ पढाउछ ।

मथिको पहिलो वाक्यमा एकवचन, तृतीय पुरुषको अनादरवाची, स्त्रीलिङ्गी कर्ता **बहिनी** र पुलिङ्गी क्रिया **गयो** प्रयोग भएको छ । उक्त वाक्यमा कर्ता र क्रियाको लिङ्ग सङ्गति नमिलेर त्रुटि भएको छ । त्यहा **गईवा गइन्** एकवचन स्त्रीलिङ्गी क्रियाको प्रयोग हुनुपर्दथ्यो । दोस्रो वाक्यमा **साथीहरू** बहुवचन कर्तासाग **खेल्छ** एकवचन क्रियाको प्रयोग गरिएकाले त्रुटिपूर्ण रहेको छ । उक्त वाक्यमा क्रिया **खेल्छन्** प्रयोग गर्नुपर्दथ्यो ।

तेस्रो वाक्यमा विद्यार्थीले प्रथम पुरुष कर्ता **म** साग तृतीय पुरुषको क्रिया **गर्छ** प्रयोग गरेका छन् । उक्त वाक्यमा कर्ता र क्रियाको पुरुष सङ्गति नमिलेकोले त्रुटिपूर्ण रहेको छ । त्यस वाक्यमा **म** कर्ताअनुसार प्रथम पुरुषको एकवचन क्रिया **गर्छु** प्रयोग गर्नुपर्दथ्यो । त्यसैगरी चौथो वाक्यमा आदरवाची कर्ता **शिक्षक** साग अनादरवाची क्रिया पढाउछ प्रयोग भएकोले कर्ता र क्रियाको आदर सङ्गति नमिलाएर विद्यार्थीले त्रुटि गरेका छन् । सो वाक्यमा कर्ता आदरवाची भएकोले आदरवाची क्रिया **पढाउनुहुन्छ** प्रयोग गर्नुपर्दथ्यो ।

कर्ता र क्रियाको सङ्गतिमा २७.५ प्रतिशत विद्यार्थीले त्रुटि गरेका छन् । उनीहरूमध्ये कर्ता र क्रियाको लिङ्ग सङ्गतिमा ३२.५ प्रतिशत, वचन सङ्गतिमा ३२.५ प्रतिशत, पुरुष सङ्गतिमा १७.५ प्रतिशत तथा आदर सङ्गतिमा २७.५ प्रतिशत विद्यार्थीले त्रुटि गरेको देखिन्छ ।

कर्म र क्रियाको सङ्गति

कर्मवाच्य भएको वाक्यमा कर्म कर्म क्रियाको लिङ्ग, वचन, पुरुष र आदरमा सङ्गति हुन्छ । कर्म जुन लिङ्ग, वचन, पुरुष र आदरमा हुन्छ, क्रिया पनि त्यही लिङ्ग, वचन, पुरुष र आदरमा हुनु कर्म र क्रियाको सङ्गति हो । विद्यार्थीहरूले कर्म र क्रियाको सङ्गतिमा प्रशस्त त्रुटि गरेको भेटियो । जस्तै:

- (क) बाबुद्वारा छोरी पिटियो।
- (ख) ऊद्वारा हामी ठगिन्छन् ।
- (ग) मबाट धेरै कलम किनियो ।
- (घ) चोरद्वारा तपाइ लुटियो ।

विद्यार्थीका उत्तरपुस्तिका परीक्षण गर्दा माथिका त्रुटिपूर्ण वाक्यहरू भेटिएका हुन् । उल्लेखित पहिलो कर्मवाच्यको वाक्यमा **छोरी** स्त्रीलिङ्गको कर्मसाग **पिटियो** पुलिङ्गी क्रिया प्रयोग भएकोले कर्म र क्रियाको सङ्गति मिलेको छैन । त्यसैले उक्त वाक्यमा विद्यार्थीले त्रुटि गरेका छन् । त्यस वाक्यमा **छोरी** कर्मसाग स्त्रीलिङ्गी क्रिया **पिटिइ** वा **पिटिइन्** प्रयोग गर्नुपर्दथ्यो । यसैगरी दोस्रो वाक्यको कर्म **हामी** र क्रिया **ठगिन्छन्** को बीचमा पुरुष सङ्गति मिलेको छैन । प्रथम पुरुषको कर्म **हामी** साग प्रथम पुरुषको बहुवचन क्रिया **ठगिन्छौ** प्रयोग गर्नुपर्दथ्यो । यसरी विद्यार्थीले कर्म र क्रियाको पुरुष सङ्गतिमा त्रुटि गरेका छन् । तेस्रो वाक्यको कर्म **धेरै कलम** बहुवचनसाग एकवचन क्रिया **किनियो** प्रयोग गरेका छन् । यस वाक्यमा कर्म र क्रियाको वचन सङ्गति मेल नभएकोले त्रुटि हुन पुगेको छ । यहाँ बहुवचनको कर्म **धेरै कलम** साग बहुवचन क्रिया **किनिए** प्रयोग गर्नुपर्दथ्यो । चौथो वाक्यको कर्म **तपाइ** आदरवाची रहेको छ तर विद्यार्थीले अनादरवाची क्रिया **लुटियो** प्रयोग गरेका छन् । उक्त कर्मवाच्यको वाक्यमा कर्म र क्रियाको आदर सङ्गतिमा त्रुटि भएको छ । यहाँ आदरवाची कर्म **तपाइ** साग आदरवाची क्रिया **लुटिनुभयो** प्रयोग गर्नुपर्दथ्यो । यसप्रकार विद्यार्थीले कर्म र क्रियाको सङ्गतिमा त्रुटि गरेका छन् ।

तथ्याङ्कको आधारमा कर्म र क्रियाको सङ्गतिमा ६७.५ प्रतिशत विद्यार्थीले त्रुटि गरेको पाइयो जसमध्ये लिङ्ग सङ्गतिमा ४७.५ प्रतिशत, वचन सङ्गतिमा ६७.५ प्रतिशत, पुरुष सङ्गतिमा १०० प्रतिशत तथा आदर सङ्गतिमा ५५ प्रतिशत विद्यार्थीले त्रुटि गरेका छन् ।

विशेषण र विशेष्यको सङ्गति

विशेषणर विशेष्य (नाम) का बीचमा लिङ्ग, वचन र आदरको सङ्गति हुन्छ । विशेष्य (नाम) को लिङ्ग, वचन र आदरअनुसार विशेषणको लिङ्ग, वचन, आदर हुनु नै विशेषण र विशेष्य (नाम) को सङ्गति हो । विद्यार्थीहरूले विशेषण र विशेष्यको सङ्गतिमा पर्याप्त त्रुटि गरेको देखिन्छ । जस्तै:

(क) अग्लो केटी

(ख) गोरो मानिसहरू

(ग) बाठो दाजु

माथिको पहिलो उदाहरणमा **केटी**विशेष्य (नाम) स्त्रीलिङ्गी र **अग्लो** विशेषण पुलिङ्गी प्रयोग गरिएको छ । यहाा विशेष्य र विशेषणको लिङ्ग सङ्गतिमा त्रुटि भएको छ । **केटी** विशेष्य स्त्रीलिङ्गी भएकोले स्त्रीलिङ्गी विशेषण **अग्ली** प्रयोग गर्नुपर्दथ्यो । दोस्रो उदाहरणमा विशेष्य (नाम) **मानिसहरू** बहुवचन भए पनि विशेषण **गोरो** एकवचन प्रयोग भएकोले वचन सङ्गतिमा त्रुटि देखिन्छ । यहाँ **मानिसहरू** बहुवचन विशेषण **गोरा** प्रयोग गर्नुपर्दथ्यो ।

तेस्रो उदाहरणमा **बाठो** अनादरवाची विशेषण र **दाजु** सामान्य आदरवाची विशेष्य प्रयोग गरिएको छ । यहाँ विशेष्य र विशेषणको सङ्गति मिलेको छैन । सामान्य आदरवाची विशेष्य **दाजु** सँग सोही आदर जनाउने विशेषण **बाठा** प्रयोग गर्नुपर्दथ्यो । यसरी विद्यार्थीले विशेषण र विशेष्यको सङ्गतिमा त्रुटि गरेको देखिन्छ ।

तथ्याङ्कअनुसार विशेषण र विशेष्यको सङ्गतिमा ५३.३ प्रतिशत विद्यार्थीले त्रुटि गरेका छन् । तिनमा लिङ्ग सङ्गतिमा ३५ प्रतिशत, वचन सङ्गतिमा ६० प्रतिशत तथा आदर सङ्गतिमा ६५ प्रतिशत विद्यार्थीले त्रुटि गरेका छन् ।

भेदक र भेद्यको सङ्गति

षष्ठी विभक्ति चिह्न (को, का, की, रो, रा, री, नो, ना, नी) लागेर बनेको नामिक शब्द भेदक हो जसले विश्लेषणात्मक कार्य गर्छ । भेदकले जसको बयान गर्छ, त्यो शब्द नै भेद्य हो र भेद्यका बीच लिङ्ग, वचन र आदरमा सङ्गति हुन्छ । विद्यार्थीले भेदक र भेद्यको सङ्गतिमा त्रुटि गरेका छन् । जस्तै:

(क) तिम्रो बहिनी

(ख) आफ्नो सामानहरू

(ग) मेरो दाजु

माथिको पहिलो उदाहरणमा पुलिङ्गको भेदक **तिम्रो** र स्त्रीलिङ्गी भेद्य **बहिनी** प्रयोग भएको छ, जसमा भेदक र भेद्यको लिङ्ग सङ्गतिमा त्रुटि भएको छ । यहाँ स्त्रीलिङ्गी भेद्य **बहिनी** सँग स्त्रीलिङ्गी भेदक **तिमी** प्रयोग गर्नुपर्दथ्यो । दोस्रो उदाहरणमा **आफ्नो** एकवचन भेदक र **सामानहरू** बहुवचन भेद्य प्रयोग गरिएकोले त्रुटिपूर्ण रहेको छ । यस उदाहरणमा बहुवचन भेद्य **सामानहरू** सँग बहुवचन भेदक **आफ्ना** प्रयोग गर्नुपर्दथ्यो । तेस्रो उदाहरणमा सामान्य आदरवाची भेद्य **दाजु** सँग अनादरवाची भेदक **मेरो** प्रयोग भएको छ । उक्त उदाहरणमा भेदक र भेद्यको आदर सङ्गतिमा

त्रुटि भएको छ । यहाँ सामान्य आदरवाची भेद्य **दाजु** सँग सोही आदर जनाउने भेदक **मेरा** प्रयोग गर्नुपर्दथ्यो । यसरी विद्यार्थीहरूले नेपाली भाषाको प्रयोगमा भेदक र भेद्यको सङ्गतिमा त्रुटि गरेको देखिन्छ ।

तथ्याङ्कअनुसार भेदक र भेद्यको सङ्गतिमा ५५ प्रतिशत विद्यार्थीले त्रुटि गरेका छन् जसमध्ये लिङ्ग सङ्गतिमा ६० प्रतिशत, वचन सङ्गतिमा ४५ प्रतिशत र आदर सङ्गतिमा ६० प्रतिशत विद्यार्थीले त्रुटि गरेका छन् ।

नाम र सर्वनामको सङ्गति

नाम र सर्वनामको वचन र आदरमा सङ्गति हुन्छ । नामको वचन र आदर अनुरूप सर्वनामको वचन र आदरको सङ्गति हुनुपर्दछ । विद्यार्थीहरूले नाम र सर्वनामको सङ्गतिमा प्रशस्त त्रुटि गरेको देखिन्छ । जस्तै:

(क) साथीहरूले परिश्रम गरे, ऊ सफल भए ।

(ख) दिदी आइन्, उसले गीत गाइन् ।

माथिको पहिलो वाक्यमा **साथीहरू** बहुवचन नामको सङ्गतिमा **ऊ** एकवचन सर्वनाम प्रयोग भएको छ । यहाँ नाम र सर्वनामको वचन सङ्गति नमिलेर त्रुटि भएको छ । **साथीहरू** बहुवचन नामको सङ्गतिमा **उनीहरू** बहुवचन सर्वनाम प्रयोग गर्नुपर्दथ्यो ।

त्यसैगरी दोस्रो वाक्यमा **दिदी** सामान्य आदरवाची नामको सङ्गतिमा **उसले** अनादरवाची सर्वनाम प्रयोग भएको छ । यस वाक्यमा नाम र सर्वनामको आदर सङ्गतिमा त्रुटि भएको छ । सामान्य आदरवाची नाम **दिदी** को सङ्गतिमा **उनले** सामान्य आदरवाची सर्वनाम नै प्रयोग गर्नुपर्दथ्यो । यसरी विद्यार्थीले नाम र सर्वनामको सङ्गतिमा त्रुटि गरेको देखिन्छ ।

तथ्याङ्कअनुसार ६३.७५ प्रतिशत विद्यार्थीले नाम र सर्वनामको सङ्गतिमा त्रुटि गरेका छन् । उनीहरूमध्ये वचन सङ्गतिमा ५५ प्रतिशत र आदर सङ्गतिमा ७२.५ प्रतिशत विद्यार्थीले त्रुटि गरेका छन् ।

थारू भाषामा सङ्गति व्यवस्था

नेपालको तराई क्षेत्रका विभिन्न स्थानमा बोलिने थारू भाषामा एकरूपता भेटिँदैन । भौगोलिक क्षेत्रका आधारमा यस भाषामा विविधता पाइन्छ । मध्य र पश्चिम तराईमा बोलिने थारू भाषा र पूर्वी तराईमा बोलिने थारू भाषामा निकै विविधता रहेको छ । यस क्षेत्रका थारूहरूले प्रयोग गर्ने थारू भाषा पूर्वको थारू भाषासँग नजिक रहे पनि भिन्नता पाइन्छ । यहाँ सुनसरी जिल्लामा बोलिने थारू भाषाको सङ्गति व्यवस्थाबारे सङ्क्षेपमा चर्चा गरिन्छ :

कर्ता र क्रियाको सङ्गति

नेपाली भाषामा लिङ्ग, वचन, पुरूष र आदरका दृष्टिले कर्ता र क्रियाको सङ्गति गरिन्छ । स्थलगत अध्ययनमा यस क्षेत्रको थारू भाषामा कर्ता र क्रियाको सङ्गति निम्नबमोजिम पाइयो :

लिङ्गगत :

यहाँ बोलिने थारू भाषामा कर्ता र क्रियाको लिङ्गगत सङ्गति रहेको पाइएन; जस्तै :

बौवा हटिया गेलौ । (भाइ बजार गयो)

दया हटिया गेलौ । (बहिनी बजार गइन्)

यसरी कर्ताको लिङ्ग परिवर्तन भए पनि माथिका वाक्यमा क्रियाको लिङ्ग परिवर्तन नभएकाले यस भाषामा कर्ता र क्रियाको लिङ्गगत सङ्गति व्यवस्था नरहेको देखिन्छ ।

वचनगत :

यस भाषामा कर्ता र क्रियाको वचनका आधारमा पनि सङ्गति व्यवस्था पाइएन; जस्तै :

हम भात खेबै । (म भात खान्छु)

हमरारके भात खेबै । (हामी भात खान्छौं)

माथिको पहिलो वाक्यमा एकवचन कर्ता **हमसँग खेबै** क्रिया प्रयोग भएको छ भने बहुवचन कर्ता **हमरारकेसँग** पनि **खेबै** क्रिया प्रयोग भएकोले यहाँ क्रियाको वचन एउटै रहने प्रस्ट भएको छ ।

पुरूषगत :

यस भाषामा पुरूषका आधारमा कर्ता र क्रियाको सङ्गति व्यवस्था नेपाली भाषाको भन्ने रहेको पाइयो; जस्तै:

ऊ क्रिकेट खेल्तै । (ऊ क्रिकेट खेल्छ)

हम क्रिकेट खेल्बै । (म क्रिकेट खेल्छु)

माथिका वाक्यमा कर्ताको पुरूष परिवर्तन हुँदा क्रिया पनि परिवर्तन भएको देखिन्छ । **ऊ** तृतीय पुरूषको कर्तासँग **खेल्तै** क्रिया र **हम** प्रथम पुरूषको कर्तासँग **खेल्बै** क्रिया भएकाले कर्ता र क्रियाको पुरूषगत सङ्गति व्यवस्था रहेको पाइन्छ ।

आदरगत :

यस क्षेत्रको थारू भाषामा कर्ता र क्रियाको आदरगत सङ्गति व्यवस्था रहेको पाइयो; जस्तै:

तुहँ इमान्दार छिही । (तँ इमान्दार छस्)

तुहँ इमान्दार छहक । (तपाइँ इमान्दार हुनुहुन्छ)

माथिको पहिलो वाक्यमा तुहँ अनादरवाची कर्तासँग छिही क्रिया र तुहँ आदरवाची कर्तासँग छहक क्रिया प्रयोग भएकाले कर्ता र क्रियाको आदरगत सङ्गति व्यवस्था रहेको पाइन्छ ।

कर्म र क्रियाको सङ्गति :

यहाँको थारू भाषामा कर्मवाच्यको वाक्य प्रयोग नगरिने भएकोले यस भाषामा कर्म र क्रियाको सङ्गति नरहेको पाइयो ।

विशेषण र विशेष्यको सङ्गति

यस भाषामा विशेषण र विशेष्यको सङ्गति व्यवस्था यसप्रकार रहेको पाइयो :

लिङ्गगत :

यस क्षेत्रको थारू भाषामा लिङ्गगत आधारमा विशेषण र विशेष्यको सङ्गति व्यवस्था नरहेको पाइयो । जस्तै :

छनगर छौरी(राम्री केटी)

छनगर छौरा (राम्रो केटी)

माथिका उदाहरणमा स्त्रीलिङ्गी विशेष्य **छौरी** र पुलिङ्गी विशेष्य **छौरा** सँग एउटै विशेषण **छनगर** प्रयोग गरिएकोले विशेषण र विशेष्यको लिङ्गगत सङ्गति व्यवस्था नरहेको देखिन्छ ।

वचनगत :

यस भाषामा विशेषण र विशेष्यको वचनगत सङ्गति व्यवस्था निम्नप्रकार रहेको पाइयो । जस्तै :

ढाड गाछ (अग्लो रुख)

ढाडढाड गाछ (अग्ला रुख)

माथिका उदाहरणमा एकवचन विशेषण **ढाड** र बहुवचन विशेषण **ढाडढाड** प्रयोग भएकोले विशेष्यको वचनानुरूप विशेषणको वचन निर्धारण हुने सङ्गति व्यवस्था रहेको पाइन्छ ।

आदरगत :

यस भाषामा आदरका आधारमा विशेषण र विशेष्यको सङ्गति व्यवस्था रहेको पाइएन । जस्तै :

चलाख बौवा(बाठो भाइ)

चलाख ददा (बाठा दाइ)

माथिका उदाहरणमा अनादरवाची विशेष्य **बौवा** र आदरवाची विशेष्य **ददा** सँग एउटै विशेषण **चलाख** प्रयोग गरिएकोले यहाँ आदरगत सङ्गति व्यवस्था देखिएन ।

भेदकर भेद्यको सङ्गति :

यहाँ बोलिने थारू भाषामा भेदक र भेद्यको सङ्गति व्यवस्था निम्नप्रकार पाइयो :

लिङ्गगत :

भेदक र भेद्यको लिङ्गगत सङ्गति व्यवस्था नरहेको पाइयो । जस्तै :

तोहर बहिन (तिम्री बहिनी)

तोहर बौवा (तिम्रो भाइ)

माथिका उदाहरणमा भेद्य **बहिन** र **बौवा** सँग एउटै भेदक **तोहर** प्रयोग गरिएकाले यहाँ भेदक र भेद्यको लिङ्गगत सङ्गति व्यवस्था पाइएन ।

वचनगत :

यस भाषामा भेद्य र भेदकको वचनगत सङ्गति व्यवस्था निम्नबमोजिम रहेको पाइयो ।

जस्तै :

हमर चिज (मेरो सामान)

हमर चिजसब (मेरा सामानहरू)

माथिका उदाहरणमा भेद्यको वचन परिवर्तन भए पनि भेदक **हमर** नै प्रयोग भएकोले यहाँ वचनगत सङ्गति व्यवस्था पाइएन ।

नाम र सर्वनामको सङ्गति :

यस क्षेत्रको थारू भाषामा नाम र सर्वनामको सङ्गति व्यवस्था निम्नबमोजिम रहेको पाइयो ।

जस्तै :

छौरा मेहनती छै, ऊ सफल हेतै । (केटो परिश्रमी छ, ऊ सफल हुन्छ)

छौरासब मेहनती छै, उसब सफल हेतै । (केटाहरू परिश्रमी छन्, उनीहरू सफल हुन्छन्)

माथिको पहिलो वाक्यमा **छौरा** एकवचन नामसँग **ऊ** सर्वनाम तथा दोस्रो वाक्यमा **छौरासब** बहुवचन नामसँग **उसबसर्वनाम** प्रयोग भएकाले यहाँ नाम र सर्वनामको वचनगत सङ्गति व्यवस्था रहेको पाइयो ।

आदरगत :

यस भाषामा आदरका आधारमा नाम र सर्वनामको सङ्गति व्यवस्था यसप्रकार रहेको पाइयो ।

जस्तै :

बौवा एलौ, ऊ भात खेल्कौ । (भाइ आयो, उसले भात खायो)

बबा एलौ, ऊ भात खेल्कौ । (बुबा आउनुभयो, उहाँले भात खानुभयो)

माथिको पहिलो वाक्यमा अनादरवाची नाम **बौवा** तथा दोस्रो वाक्यमा आदरवाची नाम **बबा** भए पनि ऊ एउटै सर्वनाम प्रयोग भएकोले यहाँ नाम र सर्वनामको सङ्गति व्यवस्था रहेको पाइएन । यस अध्ययनको नतिजा विश्लेषणबाट सुनसरी जिल्लाका कक्षा सातमा अध्ययनरत थारू मातृभाषी विद्यार्थीहरूको नेपाली भाषा लेखनको अवस्था सन्तोषजनक नरहेको प्रस्ट हुन जान्छ । उनीहरूले पद सङ्गतिको कुनै पक्षमा पनि सन्तोषजनक परिणाम प्राप्त गर्न सकेका छैनन् । यसरी ती विद्यार्थीले त्रुटि गर्नुको मुख्य कारणहरू निम्नानुसार उल्लेख गरिएका छन् :

(क) मातृभाषाको प्रभाव :

सुनसरीका थारू मातृभाषी विद्यार्थीहरू विद्यालयको कक्षाकोठाभित्र मात्र नेपाली भाषाको प्रयोग गर्दछन् । घर तथा विद्यालयबाहिर उनीहरू प्रायः आफ्नै मातृभाषा प्रयोग गर्दछन् । त्यसकारण उनीहरूले प्रयोग गर्ने नेपाली भाषामा मातृभाषाको प्रभाव रहेको देखिन्छ । थारू भाषामा क्रियाको प्रायः एउटै रूप पाइन्छ । त्यस भाषामा लिङ्ग, वचन, पुरुष, आदरका आधारमा क्रियाको रूप परिवर्तन नहुने भएकोले त्यसको असर उनीहरूले प्रयोग गर्ने नेपाली भाषामा भेटिन्छ । विद्यार्थीहरूले आफ्नै मातृभाषाको सङ्गति व्यवस्थाको आधारमा नेपाली लेखन गरेको देखिन्छ । त्यसैले पद सङ्गति सम्बन्धी त्रुटिहरू गरेका हुन् ।

(ख) शिक्षक र शिक्षण विधि : नेपाली भाषा शिक्षण गर्ने शिक्षकले दोस्रो भाषाको रूपमा नेपाली सिकने विद्यार्थीप्रति खासै ध्यान दिएको देखिँदैन । एउटै कक्षामा विभिन्न मातृभाषी विद्यार्थीहरू भए पनि उनीहरूको अलगअलग समूह बनाएर शिक्षण गर्ने प्रयास भएको देखिएन । उनीहरूलाई नेपाली सिक्न थप प्रोत्साहन र पृष्ठपोषण प्रदान गर्न शिक्षक चुकेको देखिन्छ । साथै विद्यार्थीहरूका मातृभाषाको अध्ययन गरी नेपाली भाषासँगको व्यतिरेकी पहिचान गर्ने र सोही बमोजिम शिक्षण गर्ने संस्कारको कमी शिक्षकमा रहेको छ । विद्यार्थीलाई उपयुक्त वातावरणमा बढीभन्दा बढी अभ्यासको मौका प्रदान गर्नुपर्दछ । बहुभाषिक पृष्ठभूमि भएका कक्षामा भाषिक भिन्नतालाई पहिचान गरी शिक्षण गर्नु उपयुक्त हुन्छ ।

नेपाली व्याकरणलाई भाषासँगै शिक्षण गर्नुपर्दछ । विद्यालयहरूमा अबै पनि शिक्षकहरूले परम्परागत निगमन विधिबाट नै व्याकरण शिक्षण गरेको पाइन्छ । व्याकरण शिक्षणमा आगमन विधिको प्रयोग कमै मात्रामा भएको देखिन्छ । विद्यार्थीले त्रुटि गर्नुपर्ने मुख्य कारण शिक्षकको क्रियाशीलता र उपयुक्त शिक्षण विधिको प्रयोग नहुनु पनि रहेको छ ।

(ग) सामाजिक वातावरण :

विद्यालयबाहिर भाषाको सिकाइमा सामाजिक परिवेशको महत्त्वपूर्ण भूमिका रहन्छ । विद्यार्थीलाई नेपाली भाषा प्रयोग गर्ने अनुकूल वातावरणको अभावले गर्दा पनि उनीहरूले त्रुटि गरेका हुन् । यहाँको समाजमा कमैले मात्र नेपाली भाषा बोल्दछन् । यसरी विद्यार्थीले समाजमा नेपाली भाषा सिक्ने र विद्यालयमा सिकेको नेपाली भाषा प्रयोग गर्ने सामाजिक वातावरण नपाएर पनि त्रुटि गरेका हुन् ।

(घ) पाठ्यक्रम र पाठ्यपुस्तक :

दोस्रो भाषाको रूपमा नेपाली सिक्ने विद्यार्थीहरूका निमित्त अलगगै पाठ्यक्रम र पाठ्यपुस्तकको व्यवस्था गरिएको छैन । उनीहरूको रुचि र क्षमता अनुकूलको पाठ्यक्रम र पाठ्यपुस्तकको अभावले पनि विद्यार्थीले त्रुटि गरेका हुन् ।

नेपाली मातृभाषी विद्यार्थीसँग एउटै पाठ्यक्रम र पाठ्यपुस्तकबाट दोस्रो भाषी विद्यार्थीलाई नेपाली शिक्षण गरिएकाले पनि उनीहरूले गर्ने त्रुटिको मात्रा बढी भएको हो । त्यसैले एउटै पाठ्यक्रममा आधारित एउटै पाठ्यपुस्तकबाट एउटै कक्षाकोठामा राखेर भाषा शिक्षण गर्दा दोस्रो भाषी विद्यार्थीहरूको भाषिक अवस्था तुलनात्मक रूपमा कमजोर देखिएको छ ।

(ङ) विद्यार्थी :

विद्यार्थीले विद्यालयमा सिकेको नेपाली भाषाको प्रयोग विद्यालयबाहिर नगर्नु तथा बारम्बार नेपाली भाषाको प्रयोग गर्ने अभ्यासमा सक्रियता नदेखिएकाले पनि उनीहरूको त्रुटिको मात्रा बढी भएको देखिन्छ । नेपाली भाषाको सिकाइ तथा प्रयोग गर्ने सम्बन्धमा यहाँका थारू मातृभाषी विद्यार्थीहरूमा व्यक्तिगत रुचि तथा आकर्षणको अभावले पनि उनीहरूले प्रशस्त त्रुटि गरेका हुन् ।

(च) अभिभावक तथा पारिवारिक भाषिक वातावरण :

घर, परिवारमा नेपाली भाषाको प्रयोग नगर्नु तथा विद्यार्थीलाई अनुकूल भाषिक वातावरण दिन अभिभावक चुकेका कारणले गर्दा विद्यार्थीले अत्यधिक त्रुटि गरेका हुन् । पारिवारिक वातावरणमा बारम्बार भाषिक अभ्यास गर्न सकेमा तथा अभिभावकहरूबाट पनि भाषा सिक्ने अवसर प्राप्त भएमा त्रुटि न्यूनीकरण गर्न सकिन्छ ।

(छ) विद्यालय :

विद्यालयका प्र.अ., वि.व्य.स., शिक्षक आदिको विशेष प्रयासमा विद्यार्थीको सिकाइमा गुणात्मक सुधार गर्न सकिन्छ । यहाँका कुनै विद्यालयले पनि आफ्नो तर्फबाट प्रभावकारी सिकाइका लागि विशेष प्रयास गरेको पाइएन । त्यसकारण पनि विद्यार्थीहरूले प्रशस्त त्रुटि गरेका हुन् ।

अध्याय-५

निष्कर्ष, सुभाव तथा उपयोगिता

निष्कर्ष

सुनसरी जिल्लामा थारू समुदायको उल्लेख्य बसोबास रहेको पाइन्छ । यो समुदायको आफ्नै मातृभाषाको रूपमा थारू भाषा रहेको छ । यहाँका थारू जातिले दोस्रो भाषाको रूपमा नेपाली भाषा प्रयोग गर्दछन् । यसैगरी थारू मातृभाषी विद्यार्थीहरूले नेपाली भाषा दोस्रो भाषाको रूपमा सिक्दछन् । यस क्षेत्रका कक्षा ७ मा अध्ययनरत थारू मातृभाषी विद्यार्थीहरूले नेपाली भाषाको लिखित प्रयोगमा धेरै त्रुटिहरू गर्दछन् । ती त्रुटिहरूमध्ये सङ्गति व्यवस्थामा प्रशस्त त्रुटि गर्दछन् । तिनै थारू मातृभाषी विद्यार्थीहरूले नेपाली भाषाको लिखित प्रयोगमा गर्ने पदसङ्गति सम्बन्धी त्रुटिहरूलाई यहाँ समस्याको रूपमा उठाइएको छ । प्रस्तुत शोध अध्ययनमा त्रुटि न्यूनीकरण गर्ने उद्देश्यले त्रुटिका पहिचान, वर्गीकरण, कारण तथा निराकरणका उपायहरू सुझाइएका हुन् । यो शोध अध्ययन सुनसरी जिल्लाका कक्षा ७ मा अध्ययनरत थारू मातृभाषी विद्यार्थीहरूले नेपाली भाषाको लिखित प्रयोगमा लिङ्ग, वचन, पुरुष र आदरका आधारमा गर्ने त्रुटिहरूमा सीमित रहेको छ । दोस्रो भाषाको रूपमा नेपाली भाषा शिक्षण गर्दा आइपर्ने समस्याहरूको समाधान गर्दै प्रभावकारी नेपाली भाषा सिकाइमा सरोकारवाला सबै पक्षलाई सहयोग पुऱ्याउनु तथा सुभाव प्रस्तुत गर्नु यस अध्ययनको मुख्य पक्ष रहेको छ ।

प्रस्तुत अध्ययनमा केही सान्दर्भिक पूर्वकार्यहरूको उपयोग गरिएको छ । ती पूर्वकार्यहरू प्रायः दोस्रो भाषाको रूपमा नेपाली भाषाको प्रयोग सम्बन्धी रहेका छन् । विभिन्न पूर्वकार्यका विधि, सिद्धान्त, प्रक्रिया, पद्धति र निष्कर्षहरू यस अध्ययनका लागि उपयोगी रहेका छन् ।

उपयोग गरिएका पूर्वकार्यहरूभन्दा क्षेत्र र विषयवस्तुका हिसाबले प्रस्तुत शोधकार्य मौलिक रहेको छ । यस अध्ययनमा स्थलगत रूपमा तथ्याङ्क सङ्कलन गरी विश्लेषण गरिएको तथा निष्कर्ष निकालिएको छ । प्रस्तुत शोध अध्ययन प्रायोगिक भाषाविज्ञानको त्रुटि विश्लेषणको सिद्धान्तमा आधारित रहेको छ । यहाँ त्रुटि विश्लेषणको सिद्धान्त, विधि र प्रक्रियाको उपयोग गरी त्रुटिको वर्गीकरण र विश्लेषण गरिएको छ ।

प्रस्तुत अध्ययनमा क्षेत्रीय अध्ययन विधि तथा स्थलगत अध्ययन विधिको प्रयोग गरिएको छ । सम्बन्धित क्षेत्रबाट नमुना सामग्री तथा तथ्याङ्क सङ्कलन गरिएकोले प्रस्तुत अध्ययन

सर्वेक्षणात्मक अनुसन्धान हो । यस अध्ययनमा सुनसरी जिल्लाका सामुदायिक २ र संस्थागत २ गरी विभिन्न ४ विद्यालयका कक्षा ७ मा अध्ययनरत छात्र ५ र छात्रा ५ गरी १० जनाका दरले जम्मा ४० जना विद्यार्थीलाई नमुनाको रूपमा छनोट गरिए पनि यहाँका कक्षा ७ का सम्पूर्ण थारू मातृभाषी विद्यार्थीहरू यस अध्ययनका जनसङ्ख्या हुन् । यादृच्छिक नमुना छनोट प्रक्रियामा आधारित यस अध्ययनमा प्रतिनिधि नमुना विद्यार्थीहरूको उत्तरपुस्तिका परीक्षणबाट प्राप्त नतिजाका आधारमा तथ्याङ्क सङ्कलन गरिएको छ । यहाँ नेपाली मानक व्याकरणअनुसार पदसङ्गतिको सिद्धान्त र प्रयोगको आधारमा तथ्याङ्कको विश्लेषण गरिएको छ । त्यसैगरी वर्णनात्मक विधिको प्रयोग गरी तथ्याङ्कको व्याख्या गरिएको छ ।

प्रस्तुत शोध अध्ययनमा प्राप्त तथ्याङ्कलाई तालिकाको माध्यमबाट प्रस्तुत गरिएको छ । प्राप्त तथ्याङ्कअनुसार कर्ता र क्रियाको सङ्गतिमा २७.५ प्रतिशत, कर्म र क्रियाको सङ्गतिमा ६७.५ प्रतिशत, विशेषण र विशेष्यको सङ्गतिमा ५३.५ प्रतिशत, भेदक र भेद्यको सङ्गतिमा ५५ प्रतिशत तथा नाम र सर्वनामको सङ्गतिमा ६३.७५ प्रतिशत विद्यार्थीले त्रुटि गरेका छन् । त्यस्तै लिङ्ग, वचन, पुरूष, आदरका आधारमा पनि विद्यार्थीले अत्यधिक त्रुटि गरेका छन् ।

यस अध्ययनका क्रममा प्राप्त तथ्याङ्कबाट सुनसरी जिल्लाका कक्षा ७ मा अध्ययनरत थारू मातृभाषी विद्यार्थीहरूको नेपाली लेखनको अवस्था सन्तोषजनक नरहेको देखिन्छ । ती विद्यार्थीहरूले अत्यधिक त्रुटि गर्नुपर्ने कारणहरूमा मातृभाषाको प्रभाव, शिक्षकको क्रियाशीलता र उपयुक्त शिक्षण सामग्री र विधिको छनोट तथा प्रयोगको अभावलाई मान्न सकिन्छ । यसैगरी विद्यार्थीहरूका सामाजिक तथा पारिवारिक भाषिक वातावरण, अभिभावक, पाठ्यक्रम र पाठ्यपुस्तक, विद्यालय तथा विद्यार्थी स्वयम् पनि त्रुटिका कारण हुन् । सबै पक्षको समन्वयात्मक सक्रियतामा त्रुटि न्यूनीकरण गर्न सकिन्छ ।

निष्कर्ष : प्रस्तुत अध्ययनमा सुनसरी जिल्लाका कक्षा सातमा अध्ययनरत थारू मातृभाषी विद्यार्थीहरूले नेपाली भाषाको लिखित प्रयोगमा पदसङ्गति सम्बन्धी त्रुटिहरू अनपेक्षित रूपमा धेरै गरेको देखियो :

कर्ता र क्रियाको सङ्गति :

कर्ता र क्रियाको सङ्गतिमा सहभागी ४० जना परीक्षार्थीहरूमध्ये लिङ्गका आधारमा १३ जना (३२.५ प्रतिशत), वचनका आधारमा १३ जना (३२.५ प्रतिशत), पुरूषका आधारमा ७ जना (१७.५ प्रतिशत) तथा आदरका आधारमा ११ जना (२७.५ प्रतिशत) परीक्षार्थीले त्रुटि गरेका छन् । उनीहरूले स्त्रीलिङ्गी कर्तासँग पुलिङ्गी क्रिया, बहुवचन कर्तासँग एकवचन क्रिया, प्रथम पुरूषको कर्तासँग तृतीय पुरूषको क्रिया तथा आदरवाची कर्तासँग अनादरवाची क्रिया प्रयोग गरेर त्रुटि

गरेका छन् । समग्रमा जम्मा परीक्षार्थीमध्ये २७.५ प्रतिशत परीक्षार्थीले कर्ता र क्रियाको सङ्गतिमा त्रुटि गरेका छन् ।

कर्म र क्रियाको सङ्गति :

कर्म र क्रियाको सङ्गतिमा सहभागी ४० परीक्षार्थीमध्ये १९ जना (४७.५ प्रतिशत) ले कर्मवाच्यको स्त्रीलिङ्गी कर्मसँग पुलिङ्गी क्रिया, २७ जना (६७.५ प्रतिशत) ले बहुवचन कर्मसँग एकवचन क्रिया, ४० जना (१०० प्रतिशत) परीक्षार्थीले प्रथम पुरुषको कर्मसँग तृतीय पुरुषको क्रिया तथा २२ जना (५५ प्रतिशत) ले आदरवाची कर्मसँग अनादरवाची क्रिया प्रयोग गरेर त्रुटि गरेका छन् । यस शीर्षकमा ६७.५ प्रतिशत विद्यार्थीले त्रुटि गरेको देखिन्छ ।

विशेषण र विशेष्यको सङ्गति :

विशेषण र विशेष्यको सङ्गतिमा सहभागी परीक्षार्थी ४० जनामध्ये १४ जना (३५ प्रतिशत) ले स्त्रीलिङ्गको विशेष्यसँग पुलिङ्गको विशेषण प्रयोग गरेका छन् । त्यसैगरी २४ जना (६० प्रतिशत) परीक्षार्थीले बहुवचनको विशेष्यसँग एकवचनको विशेषण र २६ जना (६५ प्रतिशत) विद्यार्थीले आदरवाची विशेष्यसँग अनादरवाची विशेषण प्रयोग गरेर त्रुटि गरेका छन् । यहाँ औसत ५३.३ प्रतिशत विद्यार्थीले त्रुटि गरेको गरेको देखिन्छ ।

भेदक र भेद्यको सङ्गति :

भेदक र भेद्यको सङ्गतिमा सहभागी जम्मा ४० जना परीक्षार्थीहरूमध्ये २४ जना (६० प्रतिशत) ले लिङ्ग सङ्गतिमा, १८ जना (४५ प्रतिशत) ले वचन सङ्गतिमा र २४ जना (६० प्रतिशत) ले आदर सङ्गतिमा त्रुटि गरेका छन् । जम्मा परीक्षार्थीको ६३.३३ प्रतिशतले भेदक र भेद्यको सङ्गतिमा त्रुटि गरेका छन् ।

नाम र सर्वनामको सङ्गति :

नाम र सर्वनामको वचन सङ्गतिमा सहभागी ४० परीक्षार्थीमध्ये २२ परीक्षार्थी (५५ प्रतिशत) ले वचन सङ्गतिमा र २९ परीक्षार्थी (७२.५ प्रतिशत) ले आदर सङ्गतिमा त्रुटि गरेका छन् । नाम र सर्वनामको सङ्गतिमा औसत ६३.७५ प्रतिशत विद्यार्थीले त्रुटि गरेका छन् ।

यस अध्ययनअनुसार सुनसरी जिल्लाका कक्षा सातमा अध्ययनरत थारू मातृभाषी विद्यार्थीहरूले गर्ने नेपाली भाषाको लिखित प्रयोगमा सङ्गति सम्बन्धी त्रुटि अत्यधिक रहेको देखिन्छ । कुनै पनि सङ्गतिमा उनीहरूको अवस्था सन्तोषजनक देखिँदैन ।

सुभाव :

। कक्षा सातको नेपाली पाठ्यक्रममा व्याकरण सम्बन्धी अभ्यास अपर्याप्तता रहेकोले व्याकरण सम्बन्धी व्याकरण सम्बन्धी अभ्यास थप गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

। सैद्धान्तिक ज्ञानलाई भन्दा प्रयोग र अभ्यासलाई जोड दिनुपर्ने देखिन्छ ।

। विद्यार्थीहरूले विद्यालयभित्र र बाहिर नेपाली भाषा प्रयोग गर्ने वातावरण हुनुपर्ने देखिन्छ ।

। अन्य विषयका शिक्षकहरूले पनि शुद्ध नेपाली भाषाको प्रयोग गर्नुपर्दछ ।

। थारू मातृभाषी शिक्षकलाई नेपाली भाषा शिक्षक बनाउँदा सिकाइ प्रभावकारी हुने देखिन्छ ।

। थारू मातृभाषी विद्यार्थीलाई बढी प्राथमिकता दिँदा त्रुटिमा सुधार गर्न सकिने देखिन्छ ।

। थारू भाषा र नेपाली भाषाको द्विभाषी शब्दकोश निर्माण गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

। थारू मातृभाषी विद्यार्थीहरूका लागि विशेष किसिमको पाठ्यक्रम र पाठ्यपुस्तक व्यवस्था गरिनुपर्दछ ।

उपयोगिता (कार्यान्वयन)

भाषा सिकाइको क्रममा त्रुटि हुनु स्वाभाविक प्रक्रिया हो । भाषाको शुद्ध प्रयोगका लागि त्रुटिहरूको निराकरण गरिनुपर्दछ । दोस्रो भाषाका रूपमा नेपाली भाषाको प्रयोग गर्ने थारू मातृभाषी विद्यार्थीहरूले निकै कठिनाइको सामना गरिरहनु परेको छ । नेपाली भाषाको स्तरीय र शुद्ध प्रयोग गर्न सचेतता अपनाउनुपर्ने देखिन्छ । प्रस्तुत शोध अनुसन्धान कार्यको क्रममा भेटिएका त्रुटिहरूको निराकरण गर्न विभिन्न क्षेत्रमा सुधारको आवश्यकता देखिन्छ । सिकारुले त्रुटि गर्नु स्वाभाविक भए पनि हाम्रो नेपाली भाषा शिक्षणको सम्पूर्ण पक्षमा समीक्षा गर्नुपर्ने अवस्था रहेको देखिन्छ । दोस्रो भाषाको रूपमा नेपाली भाषा शिक्षण गर्दा गुणात्मक सुधारका लागि नीति निर्माण तहदेखि कार्यान्वयन तहसम्म सुधारको आवश्यकता देखिन्छ । अतः प्रस्तुत शोध अध्ययनको उपयोगिता निम्नबमोजिम उल्लेख गरिन्छ :

नीतिगत तह :

(क) दोस्रो भाषाको रूपमा नेपाली भाषा सिकने थारू मातृभाषी विद्यार्थीहरूका लागि विशेष किसिमको पाठ्यक्रम र पाठ्यपुस्तकको व्यवस्था गरिनुपर्दछ ।

- (ख) अधिकांश सामुदायिक विद्यालयमा विषयगत शिक्षकको अभाव रहेको देखिन्छ । हरेक विद्यालयमा अनिवार्य रूपले नेपाली भाषा शिक्षकको व्यवस्था गरिनुपर्दछ ।
- (ग) कतिपय विद्यालयहरूमा तालिम प्राप्त नगरेका विषय शिक्षकहरूले शिक्षण गरिरहेको अवस्था छ । नेपाली भाषाको शिक्षणमा तालिम प्राप्त शिक्षकको व्यवस्था गरिनुपर्दछ ।
- (घ) तालिम प्राप्त शिक्षकहरूलाई पनि समय समयमा पुनर्ताजगी तालिम दिन आवश्यक देखिन्छ । साथै विशेषज्ञहरूसहित शिक्षकलाई सहभागी गराई गोष्ठी र सेमिनार गर्नुपर्ने देखिन्छ ।
- (ङ) नेपाली भाषालाई दोस्रो भाषाको रूपमा सिक्ने विद्यार्थीहरूका लागि सोही मातृभाषी शिक्षकलाई नेपाली भाषा शिक्षक बनाउन सके सिकाइमा प्रभावकारिता ल्याउन सकिन्छ ।
- (च) दोस्रो भाषी विद्यार्थीहरूका लागि नेपाली भाषा सम्बन्धी विशेष कक्षाको व्यवस्था गरिनुपर्दछ ।
- (छ) कक्षा सातको नेपाली पाठ्यपुस्तकमा व्याकरण सम्बन्धी अभ्यास अपर्याप्त देखिन्छ । त्यसैले पाठ्यपुस्तक परिमार्जन गरी व्याकरण सम्बन्धी अभ्यास थप गर्नुपर्ने देखिन्छ ।
- (ज) नेपाली पाठ्यपुस्तकमा समाविष्ट व्याकरणमा सैद्धान्तिक ज्ञानलाई भन्दा प्रयोग र अभ्यासलाई बढी प्राथमिकता दिनुपर्ने देखिन्छ ।
- (झ) शिक्षकको कार्यक्षमताको आधारमा दण्ड र पुरस्कारको व्यवस्था गरिनुपर्दछ ।

कार्यान्वयन तह :

- (क) शिक्षकले विद्यार्थीहरूका लागि मातृभाषाको वाक्य संरचनाको सापेक्षतामा नेपाली भाषाको समता र व्यतिरेक पहिचान गरी त्यसैको आधारमा नेपाली भाषा शिक्षणको प्रयास गर्नुपर्दछ ।
- (ख) भाषा सीपमूलक हुने भएकोले दोस्रो विद्यार्थीहरूले गर्ने त्रुटिहरूको पहिचान गरी निराकरणका लागि अभ्यास र पुनरावृत्तिमा जोड दिनुपर्दछ ।
- (ग) विद्यालयभित्र र विद्यालयबाहिर नेपाली भाषा प्रयोग गर्न विद्यार्थीहरूलाई प्रोत्साहित गर्नुपर्दछ ।
- (घ) भाषिक सीपहरूसँग सम्बन्धित सहकार्यकलापहरू समयसमयमा सञ्चालन गरिनुपर्दछ ।
- (ङ) नेपाली भाषा शिक्षण गर्दा व्याकरण शिक्षणलाई बढी जोड दिनुपर्ने देखिन्छ ।
- (च) नेपाली भाषा शिक्षण गर्दा कक्षामा दोस्रो भाषी विद्यार्थीको अलग्गै समूह निर्माण गरी क्रियाकलाप गराउने प्रयास गराउनुपर्दछ ।
- (छ) नेपाली भाषा शिक्षणमा परम्परागत प्रवचन विधि त्यागेर विद्यार्थीकेन्द्रित विधिहरूको प्रयोगमा जोड दिनुपर्दछ ।
- (ज) अन्य विषयका शिक्षकहरूले पनि विद्यार्थीहरूलाई शुद्ध नेपाली भाषाको प्रयोग गर्न प्रेरित गर्नुपर्दछ ।
- (झ) विद्यार्थीले पनि स्तरीय र शुद्ध नेपाली भाषा सिक्ने तत्परता देखाउनुपर्दछ ।

(त्र) विद्यालयले अनुकूल भाषिक वातावरण निर्माण गर्नुपर्दछ ।

(ट) घर, परिवार तथा समाजले पनि नेपाली भाषाको प्रयोगलाई प्राथमिकता दिनुपर्दछ ।

आगामी अनुसन्धानका लागि शीर्षकहरू :

अनुसन्धान कार्य एउटा गहन वस्तुपरक अध्ययन हो । प्रस्तुत शोध अध्ययनमा उल्लेख गरिएका समस्या तथा सुझावहरू मात्र यस क्षेत्रका दोस्रो भाषी विद्यार्थीहरूले नेपाली भाषाको प्रयोगमा गर्ने त्रुटि निराकरणका लागि पर्याप्त नहुन सक्छन् । त्यसैले यस क्षेत्रमा यस्ता विषयवस्तुमा आधारित भएर आगामी दिनमा गर्न सकिने अनुसन्धान कार्यका लागि सम्भावित शोध शीर्षकहरू तल उल्लेख गरिन्छ :

(क) कक्षा सातका थारू मातृभाषी विद्यार्थीहरूले नेपाली भाषाको वर्णविन्यासमा गर्ने त्रुटिहरूको अध्ययन,

(ख) सुनसरी जिल्लाका दस कक्षामा अध्ययनरत थारूभाषी विद्यार्थीहरूले नेपाली वाक्यमा गठनमा गर्ने त्रुटिहरूको विश्लेषण,

(ग) सुनसरीका कक्षा सातका थारूभाषी विद्यार्थीहरूले नेपाली भाषाको उच्चारणमा गर्ने त्रुटिहरूको अध्ययन,

(घ) सुनसरीका माध्यमिक तह पूरा गरेका थारू मातृभाषी विद्यार्थीहरूले नेपाली भाषाको सङ्गति व्यवस्थामा गर्ने त्रुटिहरूको अध्ययन,

(ङ) सुनसरीका कक्षा सातमा अध्ययनरत थारूभाषी विद्यार्थीहरूले नेपाली भाषाको लिखित प्रयोगमा गर्ने वर्णसविन्यास सम्बन्धी त्रुटिहरूको अध्ययन ।

सन्दर्भ सामग्री

अधिकारी हेमाङ्गराज (२०६२), *समसामयिक नेपाली व्याकरण*, काठमाण्डौँ : विद्यार्थी पुस्तक भण्डार ।

अधिकारी हेमाङ्गराज (२०६२), *सामाजिक तथा प्रायोगिक भाषा विज्ञान, काठमाण्डौँ* : रत्न पुस्तक भण्डार

गुरागाँड, मोहनप्रसाद (२०६७), *भरौल गा.वि.स. क्षेत्रका कक्षा आठमा अध्ययनरत थारूभाषी विद्यार्थीले नेपाली भाषाको लिखित प्रयोगमा गर्ने त्रुटिहरूको अध्ययन*, अप्रकाशित एम.एड शोधपत्र, जनता बहुमुखी क्याम्पस, त्रिभुवन विश्वविद्यालय ।

गेलाल, सीता (२०६७), *सुनसरेली थारू भाषिका र स्तरीय नेपाली भाषाको व्यतिरेकी विश्लेषण*, अप्रकाशित शोधपत्र, जनता बहुमुखी क्याम्पस, त्रिभुवन विश्वविद्यालय ।

चौधरी, तुलसीप्रसाद (२०६८), *थारू भाषिका र नेपाली भाषाका व्याकरणिक कोटिहरूको तुलनात्मक अध्ययन*, अप्रकाशित शोधपत्र, जनता बहुमुखी क्याम्पस, त्रिभुवन विश्वविद्यालय ।

भट्टराई, डी.पी र डिल्लीराम ढुङ्गेल, (२०७६), *(सातौँ संस्करण), काठमाडौँ* : विद्यार्थी पुस्तक भण्डार ।

भण्डारी, कृष्णप्रसाद (२०६७), *थारूभाषी विद्यार्थीले नेपाली भाषाको लिखित प्रयोगमा गर्ने त्रुटिको अध्ययन*, अप्रकाशित एम.एड शोधपत्र, जनता बहुमुखी क्याम्पस, त्रिभुवन विश्वविद्यालय ।

यादव, अशोककुमार (२०५९), *कक्षा आठमा अध्ययनरत मैथिलीभाषी विद्यार्थीले नेपाली उच्चारणमा गर्ने त्रुटिको अध्ययन*, अप्रकाशित एम.एड शोधपत्र, कीर्तिपुर क्याम्पस, त्रिभुवन विश्वविद्यालय ।

मरहट्टा, शिवराम (२०६१), *चितवन जिल्लाका सरकारी विद्यालयमा कक्षा ९ मा अध्ययन गर्ने थारूभाषी विद्यार्थीहरूले वर्णविन्यास क्षेत्रमा गर्ने त्रुटिहरूको अध्ययन*, अप्रकाशित एम.एड शोधपत्र, ताहाचल क्याम्पस, त्रिभुवन विश्वविद्यालय ।

लम्साल, रामचन्द्र र अन्य (२०६२), *प्रायोगिक भाषा विज्ञान, काठमाण्डौँ*, भुँडीपुराण प्रकाशन
लमिछाने, यादवप्रकाश र अन्य (२०६९) *भाषिक अनुसन्धान विधि*, काठमाण्डौँ विद्यार्थी पुस्तक भण्डार

ज्ञवाली, राम प्रसाद (२०६७), *उच्च माध्यमिक नेपाली व्याकरण*, काठमाण्डौँ,
भुँडीपुराण प्रकाशन ।

परिशिष्ट : एक

प्रश्नपत्रको नमुना

तलका सबै प्रश्नको उत्तर लेख्नुहोस् :

विद्यार्थीको नाम :

विद्यालयको ठेगाना :

समय : १ घण्टा ३० मिनेट

१. कोष्ठकमा दिइएका शब्दहरूमध्ये ठीक शब्द खाली ठाउँमा भर्नुहोस् :

(क) शिक्षक पाठ..... । (पढाउँछ, पढाउँछौं, पढाउनुहुन्छ)

(ख) धेरै कलमहरू । (किनिए, किनियो, किनिई)

(ग) हामी देशलाई धेरै माया..... । (गर्छ, गर्छौं, गर्छन्)

(घ) साथीहरू क्रिकेट..... । (खेल्छ, खेल्छन्, खेल्छस्)

(ङ) बहिनी बजार..... । (गइन्, गयो, गए)

२. जोडा मिलाउनुहोस् :

खण्ड क

अग्ली

कालो

गोरा

बाठा

मेरो

गाई

खण्ड ख

साथी

दाजु

केटी

मानिसहरू

केटो

३. ठीक/बेठीक छुट्याउनुहोस् :

(क) म गृहकार्य गर्छ । ()

(ख) बाबुद्वारा छोरी पिटियो । ()

(ग) तिम्री बहिनी राम्री छिन् । ()

(घ) साथीहरूले परिश्रम गरे । ()

(ङ) ऊ सफल हुन्छन् । ()

४. कोष्ठकमा दिइएको सङ्केतको आधारमा वाक्य परिवर्तन गर्नुहोस् :

(क) छोरो रुन्छ । (स्त्रीलिङ्ग)

(ख) घर भत्कियो । (बहुवचन)

- (ग) तिमी बजार जान्छौ । (प्रथम पुरुष)
 (घ) तँ मिलनसार छस् । (आदरवाची)
 (ङ) चराहरू आकाशमा उडे । (एकवचन)
 (च) चोरले तपाईंलाई लुट्यो । (कर्मवाच्य)
 (छ) हामी सम्पत्तिलाई महत्त्व दिन्छौं । (तृतीय पुरुष)
 (ज) बेहुली हाँसिन् । (पुलिङ्ग)
 (झ) केटो विदेश जान्छ । (बहुवचन)
 (ञ) खेलाडीहरू मिहिनेती छन् । (एकवचन)

५. तलका सर्वनामहरूलाई वाक्यमा प्रयोग गर्नुहोस् :

म, हामी, तँ, तिमी, तपाईं, तिमीहरू
 तपाईंहरू, त्यो, ऊ, उनीहरू

६. निम्नलिखित प्रश्नहरूको एकएक वाक्यमा उत्तर दिनुहोस् :

- (क) हामी कानूनको सम्मान कसरी गर्न सक्छौं ?
 (ख) ऐतिहासिक स्थानमा कस्तो निर्माणवस्तुको प्रयोग अपेक्षित हुन्छ ?
 (ग) अन्तरिक्ष भन्नाले के बुझिन्छ ?
 (घ) उपमन्यूको स्वभाव कस्तो थियो ?
 (ङ) मनुलाई परिवारमा कसको माया धेरै लाग्थ्यो ?

७. तलकामध्ये कुनै एक शीर्षकमा १०० शब्दमा नघटाई प्रबन्ध लेख्नुहोस् :

- (क) विद्यार्थी जीवनमा अनुशासनको महत्त्व
 (ख) नारी शिक्षा आजको आवश्यकता
 (ग) मलाई मन पर्ने पर्व ।

धन्यवाद !